

INTERNATIONAL MAGAZINE

Postal Regd. No. CHD/0081/2012-14

RNI No. 61816/95

20/-

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਜੂਨ (June) 2013

Monthly Issue "Atam Marg"

ਤੋਹਾ ਕੀਆ ਸੀਨਾ ਲਾਗੈ ॥ ਯਹ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਦਾਯੁ ਨਾਨਕ ਸਾਂਗੈ ॥

ਸ਼੍ਰੀਦੀ ਸ਼ਾਸਤਰ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ

ਮਿਤੀ - 16 ਜੂਨ

ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 4.00

ਸ਼੍ਰੀਦੀ ਸ਼੍ਰੀਦੀ ਸ਼੍ਰੀਦੀ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਜੂਨ, 2013
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਨੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,

Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.O. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
2500/-	25000/-

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in

http:# www.ratwarasahib.org

http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ	3
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ	4
3. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਖ ਹਰਿ	7
4. ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ	15
5. ਸੰਤ ਬਚਨ	22
6. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨ ਭਗਤ	27
7. ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ	30
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	
8. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ	38
9. ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ	44
10. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ	52
11. ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	58
12. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ	61
13. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ	64

ਮੈਗਜੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ
ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379

ਸੰਪਰਕ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	9855132009
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ ਐਡ ਕਾਲਜ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ	9417214382
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ 9855528517, 9872814385, 9417214385	
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ (CBSE)	01602255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ (PSEB)	01602255004
ਜਰਨਲ	9417214384, 83
ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ	- 0160-2255007, 8872485694
ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ	0160-2254459

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ
ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜੂਨ 2013 ਦਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਧੰਨਵਾਦ। ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਰਿ' ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਭਗਤ ਜਨ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ, ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਸੱਚ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਿਆਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਝਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਮਾਖਿਓਂ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਸਹਜ ਦਾ ਸਾਗਰ, 'ਸੁਖਮਨੀ' ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟੂਕ ਹੀ ਅਨੂਠੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਝਲਕ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਗੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਐਸੇ 'ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ 1604 ਈ. ਵਿਚ 'ਯਾਸਾ' ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਕਿਉਂ ਹੋਈ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਅ ਹੋਈ? ਅਤੇ ਕੱਟੜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਰਾ ਬਣਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ? ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ? ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਲੇਖ ਆਪ ਜੀ ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ - ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖ) 'ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਰਤੱਖ ਹਰਿ' ਅਤੇ ਦਾਸ ਦੇ ਲੇਖ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿਚ। ਇਸ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋੜਦਿਆਂ 'ਪੀਰੀ' ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ 'ਮੀਰੀ' ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਜੋ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।

ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ-ਦੂੜ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੁਹਣਾ, ਸੁਚੱਜਾ, ਅਨੰਦ-ਮਈ ਅਤੇ ਸਹਿਜਮਈ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ (ਜਾਚ) ਦਰਸਾਣੀ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨਜ਼ਦੀਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਮਣੀਕ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ, ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ, ਫਰੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ, ਵਿਦਿਅਕ ਕੇਂਦਰ (ਸਕੂਲ) ਆਦਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਪ ਜੀ ਨਿਰੰਤਰ ਲਗਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਹੁਣ ਵੀ ਮਤਵਾਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵਰੋਸਾਇ (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ) ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੀ ਸੁਘੜਤਾ ਤੇ ਸੁਚੱਜਤਾ ਨਾਲ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈ ਕੇ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਦੋ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ 'ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ'।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਦਕਾ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਮਿਤੀ 16 ਜੂਨ (ਐਤਵਾਰ) ਅਤੇ ਮਿਤੀ 17 ਜੂਨ (ਸੋਮਵਾਰ) ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ। 16 ਜੂਨ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 17 ਜੂਨ ਸੋਮਵਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਜੇਗਾ ਜੋ ਪੂਜਯ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ (ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਸਬੰਧੀ) ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ, ਉਪਰੰਤ ਕਥਾ, ਲੈਕਚਰ, ਵਖਿਆਨ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਹਿਤ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਸੰਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਤੇ ਗਏ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋਤਿ ਢੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ (9779816909)

ਆਸਾੜੁ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਆਸਾੜੁ ਤਪੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ
ਹਰਿ ਨਾਹੁ ਨ ਜਿੰਨਾ ਪਾਸਿ॥
ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਤਿਆਗਿ ਕੈ
ਮਾਣਸ ਸੰਦੀ ਆਸ॥
ਦੁਯੈ ਭਾਇ ਵਿਗੁਚੀਐ
ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ॥
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਮਥੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆਸੁ॥
ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ਪਛੁਤਾਣੀ
ਉਠਿ ਚਲੀ ਗਈ ਨਿਰਾਸ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਐ ਸੋ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਆਪਣੀ
ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੋਇ ਪਿਆਸ॥
ਪ੍ਰਭ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ॥
ਆਸਾੜੁ ਸੁਹੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ
ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸ॥ ਅੰਗ - 134

ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਖੰਡ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵ-ਦਾਨਵ ਨਿਵ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਆਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਜੁੜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਲੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਾ ਕੇ ਐਸੇ ਇਸ਼ਰਤ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਾ ਕੇ ਦੋਸ਼ਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜਪ ਤਪ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾ ਫੁਰਮਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਬੀ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਖੁਦਾ! ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਸੀਹਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣਗੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਦਰਾ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਸ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ
ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ॥

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ॥

ਅੰਗ - 1378

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਖਿਆਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਹ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਅਚਾਰੀਆ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰ ਦੇਵਤਾ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਰਾਹ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਆਕੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਨਿਵਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਅਸਾੜ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾੜ ਵਿਚ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾੜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਹਿਰਦੇ ਮਾਇਆ ਅਗਨ ਨੇ ਜਾਲ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਤਪਸ਼ ਭਰਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੋਵੇਂ ਸੀਤਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ - ਨਾਮ ਦੀ ਠੰਢਕ ਨਾਲ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਉਠੰਦਿਆ ਬਹਿੰਦਿਆ ਸਵੰਦਿਆ ਸੁਖੁ ਸੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਲਾਹਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 321

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਬਲਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲਿਆ ਗਿਆ, ਅੱਗ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਹੋਈ ਤਵੀ ਦੇ ਉਪਰ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਸੀਸ ਉਤੇ ਅੱਗ ਵਰਗਾ ਰੇਤਾ ਏਸ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਨਾ ਕਰ ਲੈਣ ਜਿਥੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਭੁਖ, ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਿਆ ਕਰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ

ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ॥

ਤਿਥੈ ਉਂਘੁ ਨ ਭੁਖੁ ਹੈ ਹਰਿ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ

ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ॥ ਅੰਗ - 1414

ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾ ਐਤਨੀ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਚੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, “ਮਹਾਨ ਜੁਲਮ! ਮਹਾਨ ਜੁਲਮ! ਘੋਰ ਜੁਲਮ! ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਇਸ ਜੁਲਮ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।” ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਦੇਖਿਓ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਾ ਕਰ ਦਿਓ, ਬਦ-ਦੁਆ ਨਾ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਪੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਐਤਨਾ ਜੁਲਮ ਕਿਉਂ ਸਹਿਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇਸ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੀਆਂ ਮੀਰ! ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇਈਏ? ਐਥੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਿਤਨੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਣਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸਾੜ ਦੀ ਤਪਸ਼, ਨਾਮ ਵਿਗੂਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਦੀਵ ਖੇੜਾ ਹੀ ਖੇੜਾ, ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ; ਐਨੀ ਠੰਢਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਗੂਣਾ air conditioned ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ frustration 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਸੇਜਾਂ, ਅਨੇਕ ਸੁਖ, ਸੁਗੰਧੀਆਂ; ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਲਾਈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰਦਾ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਸ ਮਾਤਰ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥ ਅੰਗ - 707

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ -

ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਤਿਆਗਿ ਕੈ
ਮਾਣਸ ਸੰਦੀ ਆਸ॥ ਅੰਗ - 134

ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਹ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐ ਮਨੁੱਖ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਜੋ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਰਤਨ ਰੂਪੀ ਨਾਮ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਨਉਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥
ਅੰਗ - 293

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥ ਅੰਗ - 259

ਇਹ ਦਵਾਈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਜੁਗਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮਾਨਸ ਦੀ ਆਸ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਰਹਿ, ਜੋ ਤੇਰੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਅਗੰਮੀ ਖੇਲੂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਗੋਚਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਝੂਠਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਣਹੋਣੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਮੰਨ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਖਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਤੇਰੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਝੂਠੇ ਅਧਿਆਸ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਜੇ ਸੁਰਤ ਉਚੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮੰਨਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ 'ਆਤਮਾ' ਹੈ; ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਰਹਿ ਕੇ ਤੂੰ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਸੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ-

ਦੁਯੈ ਭਾਇ ਵਿਗੁਚੀਐ
ਗਲਿ ਪਈਸੁ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸ॥ ਅੰਗ - 134

ਇਹ ਤੇਰੇ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭੋਗਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ -

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਮਥੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆਸੁ॥
ਅੰਗ - 134

ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਐਥੇ ਵੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ -

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ
ਤਿਉ ਮਥੈ ਧ੍ਰਮ ਰਾਇ॥ ਅੰਗ - 1425

ਕਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਹਉਮੈ ਇਕ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਈ ਚੇਤਨ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਰਹਿ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰੈਣ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਛਤਾਵਾ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਆਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਸਣ ਲਾਈ ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼

ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਮ ਧੁਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ। ਇਕ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਗਰਭ ਅਗਨ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਪਰ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁਖ ਕੱਟ ਚੁਕਿਆ ਹੈ -

ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ॥
ਜਨਮਤ ਮੋਹਿਓ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ॥
ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ॥
ਉਰਭਿ ਪਰੇ ਜੋ ਛੋਡਿ ਛਡਾਨਾ॥
ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਮਨਹਿ ਬਿਸਰਾਨਾ॥ ਅੰਗ - 251

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਾ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਤਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੂੰ ਮੰਨੀ, ਸਗਵਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਲ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ, ਜਮ ਫੇਰ ਫੰਧਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ, ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ; ਫੇਰ ਪਛਤਾਇਆ -

ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ਪਛਤਾਣੀ
ਉਠਿ ਚਲੀ ਗਈ ਨਿਰਾਸ॥
ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਐ
ਸੋ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ॥ ਅੰਗ - 134

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ
ਭਸਮਝਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ
ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ॥
ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਿਤ ਵਾਚੀਐ
ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥
ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ
ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 464

ਜੋ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ, ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਤੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ, ਉਸਨੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਆਰਥਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਹੱਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ; ਉਹ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਅਰੇ-ਅਰੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਗਮਾਂ ਜਮ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਐ ਸੋ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ॥
ਅੰਗ - 134

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਕੀ ਘਾਲ

ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ -

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ॥
ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ॥
ਲਾਇ ਖੋਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ॥
ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ॥
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥
ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ॥ ਅੰਗ - 283

ਪਰ ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਵਾਜ਼-ਏ-ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਥ ਉਥੇ ਅਪੜਦਾ ਹੈ -

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ॥
ਜਿਹ ਪੈਡੇ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜਿਆਰਾ॥
ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੁ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੁ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ॥
ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਛਾਮ॥
ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ॥
ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ॥

ਅੰਗ - 264

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਵਖਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹੋ -

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਆਪਣੀ
ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਹੋਇ ਪਿਆਸ॥
ਪ੍ਰਭ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ॥ ਅੰਗ - 134

ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਸਾੜ ਡਰਾਉਣਾ ਤੇ ਤਪਸ਼ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢਕ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਐਨੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾੜ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਧੁਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਅਸਾੜੁ ਸੁਹੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ
ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸ॥ ਅੰਗ - 134

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਖ ਹਰਿ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਭੇਟ ਹੋਈ, ਜਿਥੇ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਵਗਾਰ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੇਆਮ, ਜੁੱਧ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਕਰਕੇ, ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਿਆਨ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਬੋਲ ਹੋਏ, ਬੇ-ਹਿਸ ਹੋਈਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ -

ਕਾਇਆ ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ...॥ ਅੰਗ - 723

ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤਿ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਔਰਤਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰੂ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਸਤਿ ਤੋੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਘਿਨੌਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਪਸਰੀ ਮਾਲੂਮ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਵਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਸਨ -

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ॥

ਅੰਗ - 360

ਅਤੇ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਤੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਐ ਬਾਬਰ! ਜਦੋਂ ਇਕ ਫੌਜ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਤੂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਉਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤੂੰ ਸਕਤੇ ਸੀਂਹ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਵੱਗਾਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਹੱਥੀ ਗਊ ਰੂਪ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੂੰ ਇਸ ਨਿਤਾਣੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈਂ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪੁੱਛ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ -

ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ॥

ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥

ਅੰਗ - 360

ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਤੇ? ਤੈਂ ਸੁਖੀ ਵਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲ ਦਿਤਾ, ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਰੋਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਤੂੰ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹੈਂ। ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਣਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਅੱਲਾ ਨੇ ਕਰਾਈ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ; ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਚੰਗਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਮਾੜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ -

ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ॥

ਅੰਗ - 360

ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਤੈਥੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੁਨਾਹੇ ਅਜ਼ੀਮ ਦਾ ਫਲ, ਤੈਨੂੰ ਦੋਜ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਰੋਹ ਭਰੀ ਗਰਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਫਜ਼ਲ! ਫਜ਼ਲ! ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਕੇ ਗਿੜ-ਗਿੜਾਇਆ। ਦਰਵੇਸ਼ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਜਲਾਲ ਝਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ, ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦੋਜ਼ਕ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਥੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਅੰਗ ਨਾਲ ਸੜਿਆ ਦੋਜ਼ਕ ਮੇਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਸਚਮੁੱਚ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਲੰਧੀ ਫੌਜ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁੜ੍ਹਿਆ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਤੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਹ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਂ।” ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਛੱਡ ਦੇ, ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਲ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਘਰ ਦੇਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰ। ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਘੋਰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ। ਫੌਰਨ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਫੌਜੀਆਂ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਖਾ-ਵਿਖਾ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੁਟਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਨਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਪਰ ਦੋ ਰਾਜ ਕਰ ਦਿਤੇ-ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਾਜ ਬਾਬਰ ਕਾ, ਰੂਹਾਨੀ ਰਾਜ ਬਾਬੇ ਕਾ।

ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਉ॥

ਬਾਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੁੱਤਰ ਹਮਾਯੂੰ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਸ਼ਸਤਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਤੇਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ

ਕਿਥੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ?” ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਏ ਹੋਏ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਏ, ਰਾਜ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ।

14 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਹਮਾਯੂੰ ਫੇਰ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਕਬਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਿੱਬ ਨੈਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੀਂਹ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਇਕੋ ਘਾਟ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ-ਸ਼ਰਨ ਆ ਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ। ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੇਦਕ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਬ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨਿਰੇ ਨੂਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਸੂਰਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ; ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਰੁਖ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਕੱਟੜ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਭਰ ਕੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ ਆ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਚ ਜਾਤੀਏ, ਦੋਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ, ਕੁਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੋ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਸੌਦੇ ਵਿਹਾਜਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਉਠੀ। ਅਖਾਉਤੀ ਅਚਾਰੀਏ ਤੇ ਮਾਨਮਤੀਏ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਰ-ਉਤਾਰੇ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾ ਕੇ ਧਨ ਬਟੋਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਅ ਸਖਸ਼ੀਅਤ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਭਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੀਰਾਂ-ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਭੇਜੇ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰਵੇਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮ ਸਨੇਹਵਾਨ ਬੇਗਮ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੁਗਲਖੋਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀਆ, ਚੰਦੂ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਡਤ ਵਗੈਰਾ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ, ਸ਼ੇਖ ਮੁਜਦੱਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ

ਬੁਖਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ੜਯੰਤਰ ਰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਏਤਨੀਆਂ ਬੂਠੀਆਂ ਤੁਹਮਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ, ਇਸ ਸੀਤਲ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਉਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਘਿਨੌਣੀ ਘਿਰਨਾ ਭਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸ਼ੇਖ ਮੁਜਦੱਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਹੁਕਾਵਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਜੋੜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦਰਸਾ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦ ਚੈਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੜਕਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਛ-ਤਾਛ ਕਰਨ ਦੇ, ਯਾਸਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੰਦੂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ-ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦੂ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸੇ ਗੱਲੋਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਖਤਰੀ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ; ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਗੀਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਾ ਨਹੀਂ; ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਰੋਹਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਿ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਇੱਟ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਹੱਦ

ਦਰਜੇ ਦੀ ਹਿਕਾਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੀ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਫਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਹਾਲਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ ਮੀਆਂ-ਮੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸੂਖ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਅਕੀਦਤ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂ ਮਰੀ ਫੈਲੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਫਨਾਇਆ ਤੇ ਸਸਕਾਰਿਆ, ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਵਸਤਰ, ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਵਰਗ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਸੀਹਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੰਮਪਾਇਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਮੌਕਾ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਜਾ ਸਕਣ ਵੇਲੇ ਜਨਤਾ ਨੇ ਅਬੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੁਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੁਜ਼ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ -

“ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਕੰਢੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਇਕ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੀਰ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਧੇ ਸਾਢੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸਨੇ ਅਨੁਯਾਈ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸਰੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਲੰਘਿਆ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਮਰਦ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਠਹਿਰਾਇਆ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਰਜਨ ਦੇ ਝੂਠ

ਤੇ ਕੁਫਰ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਤੇ ਟੱਬਰ, ਬੱਚੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾਖਾਨ (ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਜੋ ਸੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਮੁਜਦਦ ਅਲਫਸਾਨੀ ਦਾ ਫਰਮਾ ਬਰਦਾਰ ਸੀ), ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ, ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ‘ਉਂ ਰਾ ਬ-ਸਿਆਸਤ ਵਾ ਯਾਸਾ ਕਤਲ ਰਸਾਨੰਦ।’ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਸਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਮਿਲੇ।

ਚੰਦੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਗਨ ਭੇਜਣ ਵੇਲੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ਕੁਝ ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਬੁਲਾਏ ਤੇ ਉਥੇ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ। ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਇੱਟ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਲਗਾ ਆਏ ਹੋ।

ਕਨਿਆ ਈਟ ਚੁਬਾਰੇ ਕੀ ਮਮ

ਮੋਰੀ ਸਮ ਕੁਲ ਮਹਿ ਦੀ ਸੋਇ॥

ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਿੰਦਿਆ ਸਹਿਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਿਕਾ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤੀ -

ਆਪ ਚੁਬਾਰਾ ਬਨਿਓ ਪਾਪੀ।

ਗੁਰ ਕਾ ਘਰ ਇਨ ਮੋਰੀ ਬਾਪੀ।

ਨਿੰਦੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਉਨ ਗੁਰਗਾਦੀ।

ਕੀਏ ਨ ਚਾਹੀਏ ਇਨ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ।

ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਪਾਸ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਸੁਣਾਈ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਗਾਈ ਲਈ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਵਾਂਗੇ -

ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਅਰ ਗੁਰਦਾਸ।

ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਥੇ ਜੋ ਪਾਸ।

ਚਿੱਠੀ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੁਣਾਈ।

ਸਭ ਨੇ ਕਿਹੋ, ਨ ਲੇਹੁ ਸਗਾਈ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ -

ਸਾਕਤ ਸੁਤਾ ਨ ਲੇਹਿੰਗੇ, ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਭੋਨ।

ਸ਼ਗਨ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਚੰਦੂ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਹੀ ਖੱਤਰੀ ਧਰਮਾਇਣ ਕਹਾਹੀਏ। ਉਹ ਸਰੀਣ ਨਿਵਾਂਦੀਏ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੋੜਦੇ ਹਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦੂ ਨੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੰਨ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਰਾਜ ਵੀ ਦਾਜ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦੇ।

ਚੰਦੂ ਮੁਖਾਲਫ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ

ਕੱਟੜ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਜਨੂੰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਲੂ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਲਭੀ ਖਾਨ ਅਤੇ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਵਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਜੁੰਡਲੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸਦਾ ਹੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨੂਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਪੂਰਨ ਏਕਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ, ਸ਼ੁਰਾ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਤੇਰਾ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ, ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ॥
ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ
ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ॥
ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ॥
ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ
ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸ੍ਰਵਣ ਸਰੋਤਿ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ
ਸਚੁ ਸਚੇ ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ॥ ਅੰਗ - 309

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਗਏ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ, ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਸੰਗਲ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥
ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥
ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥

ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ
ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥

ਅੰਗ - 1033

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਅਤਿ ਦੁਬਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੀ ਸਵਸਥਤਾ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਰੋਆ ਰੱਖ ਕੇ-

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦਾ.....॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10

ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਰਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ॥

ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ॥

ਅੰਗ - 554

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ, ਨਿਰਵੈਰ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਭਾਵਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ - 259

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਅਵੈਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 846

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਵਰਗ ਦੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਜਾਲ ਕੱਟੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ; ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੁਰਮਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰੂਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਪਾਨੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ॥
ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥
ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ

ਮੈਂ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥

ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥

ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥

ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥

ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥

ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੋਵਰ ਗੋਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥

ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥

ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਭੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ

ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥

ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥

ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ

ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ॥

ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥

ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ

ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਗਨਾ॥

ਤੇਰੇ ਸੇਵਕੁ ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ॥

ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥

ਅੰਗ - 641-42

ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸੀ। ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕਤਾ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਇਆ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਹ ਇੰਦਰਿਆਂ ਉਪਰ ਜਤ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਧਾਗੇ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਵਰਤਣ ਦਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਉਮੈ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਾਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਏਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਅੰਗ - 293

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥

ਅੰਗ - 259

ਸੋ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਮਾਰਗ, ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖਉਤੀ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ, ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪੰਡਤ ਵਰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਢਕਣ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ, ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕ (human rights) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਅਨਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ, ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਬੰਧਨਾਂ 'ਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੁੰਹ ਨਾਲ ਇਕ ਸਹਿਜ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਨੀ ਉਚਤਾ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਮਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਗੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥

ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ

ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥

ਅੰਗ - 633

ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ, ਮੌਤ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਸੀ। ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਲੀਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ

ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਉਣ ਵਾਲੀ ਉਚ ਭਾਵਨਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਗੈਰ ਨਜ਼ਰੀ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ-

ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 97

ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਸੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬੰਧਨਾਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਰਗ ਕਦੋਂ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਅਜਿਹੀ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ ਸੰਸਥਾ ਜਨਮ ਲਵੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਕਸ਼ੱਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਸੁਖਰਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਸੋ ਇਹ ਸਨ ਕਾਰਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੁੱਚਤਾ, ਮੌਲਿਕਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਰਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਉਪਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤਿ ਨਿੰਦਨੀ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਤਅੱਸਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਘਿਨੌਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਰਚ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੁੱਭਿਆ ਅਤੇ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। 15 ਮਈ 1606 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਜੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਦੀ ਹੱਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਇਕ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਪ੍ਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ ਹੈ। ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਉਹਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਆਦਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਰੱਖ ਕੇ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਦੇ ਵਿਚ ਜਕੜ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੋਈ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਹਰਾਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਨੂੰ

ਪੁੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਸ਼ਾਹ-ਰਾਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਹਿ ਘਿਨੌਣੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲਾਂ ਭਰੀ, ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੀ ਈਰਖਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਸਾਡਾ ਲੱਗੇਗਾ ਸੀਸ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆਇਆ।

ਅਸਾਂ ਹੋਆ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਣੀ ਹੈ ਹੁੱਜਤ,

ਸਰੀਰ ਹੈ ਛੁਟਣਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ,

ਰਜਾਇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲੰਘਾਹਾ, ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ, ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪਰਾਣਾ ਨਾਲ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਚੋਰ ਅਤੇ ਡਾਕੂ, ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਗੀ ਖੁਸ਼ਰੋ ਵਰਗੇ ਪਨਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਮਨ ਭੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਕੀਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਦ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਫਤ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ-ਇਕ ਰਾਹ, ਆਪ ਦਾ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅੰਸ਼ ਬਚਦੀ ਸੀ, ਕੁਬੁੱਧੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਘੁੱਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਭਾਵਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੀ-ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਚਲਦੀ ਸੀਤਲ ਨਦੀ ਨੂੰ, ਸੋਮੇ ਸਮੇਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਸਾ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਠ ਦੀ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਕ ਦੇਗ ਮੰਗਾਈ ਗਈ, ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੇਗ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਕੇ

ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁੱਲੜ ਚੰਦੂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਕਹਿ ਚਾਕਰ ਸੋ ਦੇਗ ਉਬਾਰੀ।
'ਪਕਰੋ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਡਾਰੀ'॥
ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਠਿ ਆਪੇ ਗਏ।
ਤਪਤਿ ਨੀਰ ਮਹਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2364

ਆਪ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਕਰੂਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਆਪ ਦੀ ਸੁਰਤ, ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਈ ਉਚਾਰ ਰਹੀ ਸੀ -

ਜਹ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹ ਬੈਸਾ ਸੁਆਮੀ ਜਹ ਭੇਜਹਿ ਤਹ ਜਾਵਾ॥

ਸਭ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਾਜਾ ਸਭੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਹਿ ਥਾਵਾ॥ ਅੰਗ - 933

ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਪਰਾਣਾ ਜੀ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤਾਲੀ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ। ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ -

ਹਮ ਨੇ ਇਮ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ।
ਤੂੰ ਨਹਿ ਲਖੈ ਏਵ ਆਚਰਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, 2365

ਤਨ ਨੂੰ ਪੀੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਸੁਰਤ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਬਤ ਨੂੰ ਝੱਖੜ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਸੀ -

ਤਨ ਪੀਰਾ ਤੇ ਡਿਗੀ ਨ ਸੋਈ।
ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਇ ਨ ਜਿਮ ਨਰ ਕੋਈ।

ਪਾਣੀ ਉਬਲ ਕੇ ਕੱਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਤਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਕ ਤਵੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ ਜਲਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਅਡੋਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋਈ ਲੋਹ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਮਾਸ ਜਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਾਪਰੀ। ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ

ਨਾਲ ਅਤਿ ਦੁਖਿਤ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸਾਥੋਂ ਆਪ ਦੀ ਇਹ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਹੁਕਮ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਆਗਰੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦੇਵਾਂ। ਆਪ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਤਾਈ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਖਾਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪਰਪੰਚ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ -

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 272

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਏਕ॥

ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਉ ਖੋਦੈ ਕੋਉ ਚੰਦਨ ਲੇਪ॥

ਅੰਗ - 272

ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਪੰਨਾ - 275

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੀਰ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਲਾਹ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ? ਆਪ ਤਾਂ ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋ; ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਪਰਪੰਚ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਟੁਕੜੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਅਚੱਲ ਤੇ ਅਸੰਗ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਮਾਧਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਵੀ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅੱਗ ਜਾਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਅਗਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਲਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਰਾਪ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ -

ਰਹੇ ਬਦੇਹੀ ਹੋਇ ਦ੍ਰਿੜੁ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਨੀਕ।

ਜੋ ਬਰਨਿਓ ਮਧ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਲ ਦਿਖਾਇਓ ਠੀਕ।
ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਅੰਧਿ ਜਨਾਈ।
ਇਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।
ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।
ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਗੁਰਿ ਚਲਿਤ ਨਿਹਾਰੇ॥
'ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ' ਸਭ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ।
'ਇਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਐਸੋ ਆਨਾ।'

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2369

ਆਪ ਨੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -
ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥ ਅੰਗ - 394

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਜਰ ਜਰਨ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦਾ ਸੀਸ ਨਿਵ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਜੋ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਕਿਸੇ ਪੀਰ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੇਰ ਵੀ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇ।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਗੋਰਖ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਸ਼ਟ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ -

ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੁਸ਼ਟ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇ॥
ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸੰਤਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2370

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੋਰਖ! ਅਸੀਂ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦਾ ਸਬਕ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਵਰਤਾ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਠੰਢਕ ਇਸ ਅਗਨ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਇਕ ਸਬਕ ਹੈ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਵੇਗਾ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਅੰਗ, ਤਪਦੀ ਲੋਹ, ਸੀਸ ਪੈਂਦੇ ਤਪਦੇ ਰੇਤੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਬਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਬਕ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ॥
ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ
ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ॥ ਅੰਗ - 930

ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ

ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਾਵੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਚਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਸਬਰ, ਸ਼ੁਕਰ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਸੁੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰਨ ਲਈ, ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ; ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨਿਆਰੀ ਤੇ ਅਗੰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਝਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 38/9

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ
ਜਿਸੁ ਵਲਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਖੜਗੁ ਸੰਜੋਊ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਰਖਣਹਾਰਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਿਛੈ ਹਰਿ ਸਭਿ ਉਬਾਰਿਆ॥
ਜੋ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ
ਸੋ ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰੈ ਮਾਰਿਆ॥
ਏਹ ਗਲ ਹੋਵੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਚੇ ਕੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਗੰਮੁ ਵੀਚਾਰਿਆ॥ ਅੰਗ - 312

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੂ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਏਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ
ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - 300

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਪਰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਿਥੇ ਹਨ ਉਹ ਭੁੱਲੜ ਬੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਅਮਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ
ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 29 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-18)

ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥

ਆਪੇ ਹੋਵੇ ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੩

ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਐਸਾ ਪਿਆਰਾ ਮਨ 'ਚ ਬੈਠ ਗਿਆ
ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਹੁਣ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਭਾਈ
ਘਨੂੰਈਏ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ
ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਈ, ਘਨੂੰਈਆ! ਖਾਲਸਾ ਤੇਰੀ
ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ
ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਇਆ।

ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ।"

ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾ"।

ਫੇਰ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੋਣਾ?

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਨਾ।

ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੀਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਹੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸੁਗੰਧ ਹੈ -
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਸ਼ਕ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ, ਤੇਰੀ
ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ, ਤੇਰੇ ਮਸਤ ਨੈਣ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਸਤ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ
ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਵੱਜ
ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਵੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਰੁੱਤ ਆਈ 'ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਆਇਆ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਆਈ ਏ।

ਅੱਖ ਮੇਰੀ ਧੀਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਸੱਜਣ ਦੀ ਵਸ ਗਈ।

ਵਸ ਗਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ, ਮੇਰੇ ਧੀਰੀ 'ਚ।

ਜਿਸ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮੇਰੀ ਹੈ ਜਾਂਦੀ, ਸੂਰਤ ਯਾਰ ਦਿਸਾਈ ਏ।

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂਦਾ, ਮਗਰ ਨਜ਼ਰ ਮੇਰੀ ਜਾਵੇ।

ਜੇ ਰੋਕਾਂ ਤਾਂ ਰੁਕਦੀ ਨਾਹੀ, ਪੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਂਦੀ ਕਾਈ ਏ।

ਆਸਵੰਦ ਜੋ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ, ਖਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਕਰ ਦੇਣੀ।

ਅਨਹਲ ਹੱਕ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸੂਲੀ ਜਾਨ ਟੰਗਾਈ ਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਬਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸੂਲੀਆਂ ਦਾ
ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਨਹਲ-ਹੱਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ, ਦੂਜਾ

ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ -

ਕਰ ਦਿਓ ਖਬਰ ਫੁੱਲਾਂ ਤਾਈਂ,

ਓ ਸਾਰੇ ਖਿੜ ਜਾਵਣ।

ਦੇਖਣ ਚਾਓ ਦਿਲ ਏ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ,

ਮਿੱਠ ਬੋਲੀ ਬੁਲਬੁਲ ਆਈ ਏ।

ਕੁੰਡਲ ਮਾਰ ਜੁਲਫ ਜੋ ਤੇਰੀ,

ਨੰਦ ਓਸਦਾ ਧਰਦਾ ਧਿਆਨ,

ਇਸ ਸਬੱਬ ਜੋ ਨਾਲ ਸ਼ੋਕ ਦੇ,

ਬੇਕਰਾਰ ਦਿਲ ਆਈ ਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ
ਹੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਸੂਫੀ ਵੀ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਜਾਹਦ ਵੀ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਮਸਤ ਵੀ
ਤੂੰ ਹੈਂ, ਕਲੰਦਰ ਵੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਆਹ ਸਭ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ,
ਕਿਤੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿਤੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੇ ਚਾਰ ਕੀਓ,

ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ॥

ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,

ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ॥

ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,

ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਫੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ॥

ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ,

ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ॥

ਰੂਪਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿੱਧਰ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁਣ
ਦਿਸਦੇ, ਦਿੱਸਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੰਗ
ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਰਹੀ ਹੈ -

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਝ ਰਹੇ, ਜੁਲਫ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਅੰਦਰ।

ਕੇਸ ਮਾਹੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਲ ਦੀ, ਕੀਮਤ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਨਹੀਂ।

ਮਾਹੀ ਮੇਰੇ ਪਲਕਾਂ ਅੰਦਰ, ਲੱਖਾਂ ਨਾਜ਼ ਨਿਰਾਲੇ ਹਨ।

ਇੱਕੋ ਨਜ਼ਰ ਮਿਹਰ ਦੀ ਕਾਫੀ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਨਹੀਂ।

ਸੂਫੀ ਜਾਹਦ ਮਸਤ ਕਲੰਦਰ, ਰੰਗ ਓਸਦੇ ਸਾਰੇ ਹਨ।

ਹਰ ਇੱਕ ਖਾਨੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ, ਬਿਨ ਓਸ ਕੋਈ ਥੋਕ ਨਹੀਂ।

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ 'ਚ, 72 ਖਾਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ।
ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਖਾਨਿਆਂ 'ਚ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਬੋਂ ਯਾਰ ਲਾਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣੇ ਨਾ।

ਕੂਤ ਸੁੱਚੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਜਾਣੇ, ਨੈਣ ਇੰਝ ਜਿਸ ਓਕ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ, ਉਹ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ।

ਹਰ ਦਿਨ ਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰ ਗੋਇਆ, ਨੈਣ ਤੇਰੇ ਮਤਵਾਲੇ ਦੀ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲੇ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਏਸ ਬਿਨਾਂ ਦਿਲ ਪੋਖ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਲ ਨਾ ਹੁਣ
ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਦ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ,
ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ।
ਹਰ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਧਰ ਆਪ ਰਿਹਾ।
ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਦੌਲਤ ਭਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ।
ਯਾਨਿ ਆਪ ਉਹ ਜੀਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਤਾ ਆਪੇ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ।

ਐਸੀ ਨਜ਼ਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ-ਵਿਚਲੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ। ਮਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂਭੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਹਰ ਵਕਤ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ। ਤਾਲੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਜਿਹੜੇ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਜੰਗਾਲੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੰਜੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਗਿਆ -

ਗੁਰੂ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੁ ਨਿਵਲੁ ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ
ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੭

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੫

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥ ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੂ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪

ਕੁੰਜੀ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ ਜੰਗਾਲੇ ਹੋਏ ਜਿੰਦਰੇ,
ਕੁੰਜੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ।
ਨਉ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਦਰਜਾ ਕਿੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰਮ ਅਨੰਦ, ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ, ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ।

ਓਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੀ ਦੱਸੀਏ?

ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! -
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੀ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੩੩੪

ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ -

ਕਬੀਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ ॥
ਕਹਿਬੋ ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੦

ਕਹੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੋਭਾ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਦੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਲੱਭ ਗਈ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਈਓ,
ਰੱਬੀ ਯਾਦ ਦੀ ਸੋਝੀ।

ਲੱਭ ਗਈ ਹੁਣ ਸਈਓ ਸਾਨੂੰ,
ਯਾਦ ਏ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸੋਝੀ।
ਭਰਿਆ ਜਾਮ ਏ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਿਆ,
ਦਿੱਤਾ ਕਿਸ ਹੈ ਚੋਜੀ।
ਸੱਚ ਦੀ ਤਲਬ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਈਓ,
ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
ਇਹ ਦੌਲਤ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਮਿਲਣੀ,
ਦੇਈਂ ਜੋ ਦਾਤੇ ਜੋਗੀ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿੰਦੇ, ਗਾਹਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਲਬ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਲਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਕਰੋੜਾਂ ਜੁੱਗ ਬੀਤ ਗਏ ਸੀ ਮੈਨੂੰ। ਮੈਂ ਕੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਾਂ, ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਿੰਨੇ ਸੁੰਦਰ। ਕਿੰਨੇ ਦਿਆਲੂ, ਕਿੰਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਆ ਗਿਆ, ਭਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਤੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਓਹਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਗਈ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਲ ਦੀ ਕਾਈ ਨਾ ਰਹੀ। ਕੇਵਲ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹਨੇ ਨੈਣ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤੱਕ ਲਏ
ਹਿਰਦਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ ਸਿੱਧੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਗਈ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋਤੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ੋਕ ਅੱਖ, ਰਮਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਜਿਹਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗਰਦ, ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਗਈ।

ਸੋ ਐਸੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਸਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨੰਦਲਾਲ! ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾ ਬਈ, ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ ਮੱਤ ਹੈ

ਸਾਡਾ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਹ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ, ਆਪ ਵੀ ਤਰ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਤੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਮੇਰੇ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨੰਦਲਾਲ! ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਬਿਰਹੁੰ ਦਾ ਡੰਡਾ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਡੰਡੇ ਆਦਮੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਘੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਸਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਜਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਹੈ।

ਨੰਦਲਾਲ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਨੇ, ਬੜੇ ਕਲੇਸ਼ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਐਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਛਾੜਿਆ ਜਾ ਕੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਖਿੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੁਰਗਾਬੀ ਦੇ ਫੰਘਾਂ ਵਰਗੀ ਉਸਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਜੀਅ ਚਾਹੇ ਉਡ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰ। ਜਿੱਥੇ ਜਾਣੇਗਾ, ਉਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਫੈਲਾਏਂਗਾ।

ਬਚਨ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਆਪ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਆਗਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਲਕਬ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਮੀਨ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿਓ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਐਸਾ ਕਾਬਲ ਬੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਓਸਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਆਪਣੇ ਕੋਲ। ਉਥੇ ਆਪ ਡਿਊਟੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ। ਉਥੇ ਦਾ ਜੋ ਵੱਡਾ ਦਰੋਗਾ ਸੀ, ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਜਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਮਾਰਫਤ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਵਜੂਦ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਿਹਲਾ ਹੋਵੇ

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਕਰੇ। ਮਾਰਫਤ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਕਰੇ। ਅਛੋਪਲਾ ਹੀ ਇਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਵੱਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹੁ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਅਸਰ 'ਚ ਆ ਗਿਆ।

ਏਧਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸਭਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਉਲਮਾ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਲਮ, ਫਾਜ਼ਲ, ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਲਾਣੇ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਗਿਆਨੀ ਸੀ ਤੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਟੋਕ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਰਥ ਗਲਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਇਤ ਆ ਗਈ ਜਿਸਦਾ ਏਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ, ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਅਰਥ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅਰਥ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਓਸਨੇ ਇਹ ਅਡੋਣੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰੇ ਉਲਮਾ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਦੱਸੋ, ਅਰਥ ਦੱਸੋ? ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਰਥ ਕਰੇ, ਸਿਰ ਫੇਰੀ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਦੱਸ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ-ਨਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਘਰ ਆਇਆ, ਬੜਾ ਹੀ ਉਦਾਸ। ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਹਿਰਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਮੱਥਾ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ। ਵਫਾਦਾਰ ਸੀਗੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨੰਦਲਾਲ! ਅੱਬਾਜਾਨ ਨੇ ਆਹ ਅਰਥ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਅਰਥ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ। ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਜਦੋਂ ਅਰਥ ਕਰੇ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੁਅੱਜ਼ਮ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਆਹ ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਿਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੀਹਦੀ ਅਕਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਅੱਬਾ ਜਾਨ! ਇਹ ਮੇਰੇ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।"

ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉਂਗਲਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਕਿ ਐਡਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਐਡਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰਫਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ।

ਜਿਹਦਾ ਅਨੁਭਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਔਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਐਡਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੇ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸੌ ਮੋਹਰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਨੂੰ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਐਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼, ਅਰ ਫੇਰ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿੱਚ? ਐਡੀ ਮਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ 'ਚ? ਨਾ, ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਏਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਮਤਵੰਦਾ,
ਲਿਆਵੇ ਵਿੱਚ ਦੀਨ ਦੇ।

ਬੇਟਾ! ਐਡਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਅਕਲਮੰਦ ਮਾਰਫਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਹ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਮਤਵੰਦਾ।
ਹੈ ਅਨੀਤਿ, ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਸੁਹੰਦਾ।
ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਇਸ ਕੋ ਲੈ ਆਵਹੁ।
ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਨੀਕੇ ਸਮੁਝਾਵਹੁ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੮੧
ਸਮਝਾਓ, ਲਾਲਚ ਦਿਓ, ਜੋ ਕੁਛ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਦਿਓ।

ਅਸ ਨਰ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਜਬਿ ਹੋਇ।
ਚਲੈ ਸ਼ਰਾ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋਇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੧
ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸ਼ਰਾ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਏਗਾ ਜੇ ਨੰਦਲਾਲ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ 'ਚ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਮੈਂ ਜਬਿ ਅਸ ਆਵੈ।
ਨੀਕੇ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸ਼ਰਾ ਬਧਾਵੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ - ੫੦੮੧
ਫੇਰ ਇਹ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾ ਦੀ ਤਸ਼ਰੀਹ ਕਰੇਗਾ -

ਏਵ ਸ਼ਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਸਮੁਝਾਇ।
ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਇਸ ਲਯਾਇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ - ੫੦੮੧
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਨੰਦਲਾਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨੰਦਲਾਲ! ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਹੀ ਤੇਰੀ ਵੈਰਨ ਬਣ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਰੋਸ਼ਨ ਅਕਲ ਸੀ ਓਹੀ ਬਲਾ ਬਣ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਅੱਬਾਜਾਨ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਦੀਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੱਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਹ। ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਦੀਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਆਜ਼ਮ! ਨਿੱਜ ਧਰਮ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਧਰਮ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਓ, ਜਿਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਓ, ਓਸੇ ਨਾਮ ਨੇ, ਜਿਸ ਬੇੜੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਓਂ ਉਸੇ ਨੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਛੁੱਟੀ ਦਿਓ।

ਓਸ ਵੇਲੇ ਦਰੋਗਾ ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਿਆ।

ਕਿਹਾ ਕੀ ਗੱਲ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਉਦਾਸ ਹੋਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ! ਆਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਵੇਂ ਰਹਾਂਗੇ ਮੁਰਸ਼ਦ, ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ।"

ਸੋ ਉਥੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰਨੀ ਐਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਨੌਕਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਕੱਲੇ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਰਹਿ ਗਏ, ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰੇਂਗਾ, ਓਨਾਂ ਡੰਡੇ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਹੋਰ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਂਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗੁ ਭਇਆ
ਜਾ ਸੁਖ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਤੇ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ। ਵਿਚਾਰ ਕਰੀ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਹੱਥ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਮਰਹੱਟਾ ਨਹੀਂ ਰਾਖੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਓਟ ਤੱਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਰਸਤੇ 'ਚ ਜਦੋਂ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਰਸਤੇ 'ਚ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਗਜ਼ਲ ਲਿਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਆਪ ਨੇ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ' ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਪੁਸਤਕ ਭੇਟ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਹੈ ਨੰਦਲਾਲ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਇਹ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਦੀ, ਇਸ਼ਕ ਤੇ ਫਿਰਾਗ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਓ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨੰਦਲਾਲ! ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦਾ ਨਾਮ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ' ਲਿਖ ਲੈ।

ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਮ ਇਸ ਦਾ ਭਰ ਗਿਆ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਤਦੇ ਹੁਣ ਨਾਮ ਪਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਹਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਭੇਟਾ ਕਰੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕੌਣ ਹੈ? ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੰਦਲਾਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਇਹ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨਚਨਾ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਉਹਨੇ ਤਰਕ ਕਰੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕੱਚ ਪਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ? ਤੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਭੁੱਲ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਆਲਮ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਤੇਰੇ ਉਹ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਪਛਾਣ ਲਵੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ?"

ਮੈਂ ਨੰਦਲਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਵਸਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ -

ਜਨ ਨਾਨਕ ਧੁਤਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ॥
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੬

ਮੇਰੇ ਤੇ ਨੰਦਲਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ -

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ

ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੬

ਬੜਾ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਇਹਦਾ ਨੰਦਲਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਨੰਦਲਾਲ ਨੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਦਰਜਾ ਧਾਰ ਲਵਾਂ?

ਨਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਹੀ ਰੱਖੀਂ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਹਿਬ ਬਣ ਕੇ ਬਹੀਂ ਨਾ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ,
ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣੀਂ।

ਜੇ ਦੇ ਸਮਰਥ ਈਸ਼ਰ ਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਪਾਂਵਦਾ ਬੰਦਾ ਕਮਾਲ।

ਚਾਹੇ ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਭਗਤੀ ਨਾ ਫੇਰ ਵੀ ਛੱਡੇ।

ਰੂਪੁ ਰੱਬ ਦਾ ਚਾਹੇ ਸਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏ।

ਬੰਦਗੀ ਬਿਨ ਜੀਉ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਭਏ।

ਜੀਵਣਾ ਬੰਦੇ ਦਾ ਹੈ ਬੇਬੰਦਗੀ

ਬੰਦਗੀ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਵਸ ਚਲ ਦਾਸ ਬਣ, ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਬਣ।

ਬੰਦੇ ਤੂੰ ਬਿਨ ਬੰਦਗੀ ਸਭ ਹਨ ਅ-ਬਨ।

ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਬਣ, ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗਿਆਸਦੀਨ ਦੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਲਮ ਸਿੰਘਾਂ! ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ। ਇਹ ਜੋ ਗਿਆਸਦੀਨ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ, ਤਰੀਕਤ, ਹਕੀਕਤ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਰਫਤ ਵਿੱਚ

ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨੰਦਲਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਉੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਵੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਚਲਾ। ਜੇ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਚਾਰ ਰਲ ਕੇ ਚਲਾਓ। ਜੇ ਦੋ ਚਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਿੰਡ ਰਲ ਜਾਓ। ਜਿੱਥੇ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੈਠੇ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲ ਪਈਆਂ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਲੰਗਰ ਦੀ, ਮੇਰੇ ਵੀਹ ਸੇਰ ਰੋਜ਼ ਪੱਕਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਦੱਸ ਸੇਰ ਪੱਕਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਐਨੀ ਦਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਬੋਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜੀ। ਸਾਰੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਯਾਤਰੂ ਬਣ ਗਏ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਗਏ ਜਾ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ।

ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਹੁਤ।"

ਠਹਿਰ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਸਬਜ਼ੀ ਧਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਸਤਾਓ, ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਅਗਲੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪਿਆਰਿਆ! ਭੁੱਖ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਬਜ਼ੀ ਛਿੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਜਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਣ ਜਾਏਗਾ, ਛਕ ਲੈਣਾ। ਤੀਸਰੇ 'ਤੇ, ਚੌਥੇ 'ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਗਤ ਲੱਗੇਗੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਛੱਕ ਲਈਂ। ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਨੰਦਲਾਲ ਦੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ! ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ! ਹੁਣੇ ਹੀ ਛਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਮੈਂ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਦਾਲ ਭਿਓਂਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਆਟਾ ਗੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਠਹਿਰ ਸਕਦੇ ਓ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਆਟਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆਏ ਗੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਾਲ ਪਾ ਲਿਆਏ, ਆਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹੀ ਦੇ ਦੇ। ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ, ਸਾਰੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਮਟੋਲੇ ਕਰਦੇ ਓ। ਬਹਿ ਜਾ ਦਾਲ ਬਣ ਜਾਏਗੀ, ਫੇਰ ਖਾ ਲਈਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਦੇ ਦਿਓ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਅਤਿਥੀ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਅਤਿਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਫਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਲੰਗਰ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਛਕਾਵੇ ਜਿਹੜਾ,
ਸਿੱਖ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ।

ਨੰਦਲਾਲ ਭਾ ਹਮਰੇ ਦਾਤਾ।

ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਸੰਤਨ ਮਨ ਰਾਤਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋਗੇ ਹੀ ਹੋ। ਆਹ ਨੰਦਲਾਲ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਅ ਗਿਆ -

ਛੁਪਿਤਿ ਨ ਦੇਖ ਸਕਹਿ ਚਿਰਭਾਰੋ।

ਦੇਗ ਕਰਤਿ ਸੋਈ ਮਮ ਪਯਾਰੋ।

ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਖਹਿ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲਾ।

ਤਿਸਹਿ ਬਤਾਵਹਿ ਨਹਿ ਚਿਰਕਾਲਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਬਿਠਾਓ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ।

ਜਯੋਂ ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਪੋਖਨ ਕੋ ਕਰੈ।

ਸੋ ਸਿਖ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਧਰੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਜਿਹੜਾ ਛਕਾ ਦੇਵੇ, ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ 'ਤੇ।

ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਮ ਨਾਂਹਿਨ ਅੰਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਅੰਨ ਦਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ।

ਛੁਪਿਤਿ ਪਿਖਤਿ ਹੀ ਦੇ ਨਰ ਧੰਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਕਹੇ ਆਓ ਜੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੋ, ਚਾਹੇ ਰਾਤ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਦਿਨ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆ ਗਿਆ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਨੇ ਰਾਤ ਦੇ, ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਇੱਕ ਦਮ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਲੰਗਰ 'ਚ ਜਾਹ, ਲੰਗਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ ਇਹ ਚੌਥੀ ਘੰਟੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਪੰਗਤ ਲੱਗ ਹਟੀ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਆਈ। ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ। ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਠਹਿਰ ਜਾ, ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਸੌਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ? ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੇ ਵਜੇ ਉੱਠਣਾ ਹੈ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋਏਗਾ ਫੇਰ ਹੀ ਛਕਾਵਾਂਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਭੁੱਖ ਬੜੀ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਬਾਸੀ ਰੋਟੀ ਹੁੰਦੀ, ਕੋਈ ਬਹਿਆ ਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਕੋਈ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਭਿਉਂ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਓੜਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਟਾ ਗੁੰਨ ਲਿਆ, ਦਾਲ ਦੇਖੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਹ ਖੜਕਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹਨੇ

ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਚ ਅੱਗ ਜਲਾ ਲਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਾਹੁਣ ਲੱਗ ਗਏ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਗਏ, ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਢਹਿ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਸੀਂ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਰਾਮ ਕਰੋ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਏਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਾਹਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭੁੱਖਾ ਆਵੇ ਉਸਨੂੰ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਕੁਛ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਫੇਰ ਰੋਕੋ, ਓਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਲੰਗਰ ਮੌਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਜੇ ੨੪ ਘੰਟੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਹੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਓ ਸਾਰੇ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਚਲਾ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ-

ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਮ ਨਾਂਹਿਨ ਅੰਨ।

ਛੁਪਿਤਿ ਪਿਖਤਿ ਹੀ ਦੇ ਨਰ ਧੰਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਜਿਹੜਾ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਨਰ ਧੰਨ ਹੈ।

ਅੰਨ ਦਾਨ ਨਹਿ ਸਮੋਂ ਬਿਚਾਰੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਰੈਨ ਕਿਧੋਂ ਦਿਨ ਸੰਝ ਸਕਾਰੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਚਾਹੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਦਿਨ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਆਬਣ ਹੈ-

ਪੁੰਨਯੋ ਦਰਸ ਆਦਿ ਜੇ ਪਰਬ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਪੁੰਨਿਆ ਵਗੈਰਾ ਜਿੰਨੇ ਪੁਰਬ ਨੇ ਸਾਰੇ -

ਨਾਹਿਨ ਪ੍ਰਤੀਖਿਤਿ ਤਯਾਗਹਿ ਸਰਬ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਸਭ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦੇਵੇ।

ਪਾਤ੍ਰ ਅਪਾਤ੍ਰ ਨ ਹੋਰਤਿ ਕੋਇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਚਾਹੇ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਦੇਖੇ ਨਾ ਇਹ ਗੱਲ, ਕਹੋ ਛੱਕ ਲੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ। ਪਾਤ੍ਰ ਅਪਾਤ੍ਰ ਨਾ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

ਸਕਲ ਦਾਨ ਤੇ ਫਲ ਅਧਿਕੇਯ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਸਾਰੇ ਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਫਲ ਅਧਿਕ ਹੈ।

ਮਮ ਸਿਖ ਪਿਯਾਰੇ ਦੇਗ ਜੁ ਕਰੈ।

ਛੁਧਤਿ ਨਰਨ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸੁ ਹਰੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਦੀ ਸੁਧਾ, ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਭਿ ਦਾਨਨ ਤੇ ਉੱਤਮ ਦਾਨ। ਜਿਸ ਕੇ ਦਿਏ ਬਚਤਿ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨ।

ਯਾਂਤੇ ਇਸ ਸਮਾਨ ਨਹਿੰ ਆਨ। ਲੇਹੁ ਮਹਾਂ ਫਲ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੮੬

ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਲ ਲੰਗਰ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਯੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਭਾਈ ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਤਵਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਸੀਸ ਵਿੰਨ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਬੜਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤਿਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਯੋਗ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਦੀ, ਅਜਪਾ-ਜਾਪ ਦੀ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਰੋਮ-ਰੋਮ ਨਾਮ ਦੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਤੁਲਹੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇੱਕ ਗੱਠੜੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਿਲੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸ਼ਰਬਤ ਜੇ ਕਰ,

ਖੋਲ੍ਹ ਆਪ ਤੋਂ ਜਾਵਾਂ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿੰਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਤੇਰੀ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਪਿਲਾ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਬਤ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ।

ਚਾਉ ਹੈ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਣਾਂ ਸਿਪਾਹੀ।

ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰ ਪਹਿਰਾਂ ਦੇਵਾਂ, ਰਣ ਤੱਤੇ ਰਣ ਜਾਹੀ।

ਮਾਰਾਂ ਤੇਗਾਂ ਮੁਕਾਵਾਂ ਜ਼ਾਲਮ, ਹੋਲੀ ਖੇਡ ਖਡਾਵਾਂ

ਮਿਲੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸ਼ਰਬਤ ਖੋਲ੍ਹ ਆਪ ਤੋਂ ਜਾਵਾਂ।

ਆਪਣੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਹੱਥੀਂ ਗਾਤਰਾ ਮੈਂ ਪਹਿਨਾਓ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲੀ, ਫਿਰ ਗਾਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸਜਾਉ।

ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਗਾਤਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਸਤ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪਾ ਦਿਓ।

ਮੈਂ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋਇਕੇ ਸੇਵਾ ਜਿੱਕਰ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ।

ਤੇਰੇ ਦਰ ਤਨ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਾ ਮਾਰ ਮਿਟਾਵਾਂ।

ਆਹ ਤਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸਫਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਗਾਤਰਾ ਫੜ ਲਿਆ, ਤੇਗ ਫੜ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਗਲ 'ਚ ਪਾ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨੰਦ ਲਾਲ! ਤੈਨੂੰ ਤੇ ਘਨੱਈਏ ਨੂੰ ਤੇਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਤੇਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਕੋਈ,

ਕਲਮ ਚਲਾਈਂ ਪਿਆਰ ਦੀ।

ਤੇਗ ਫੜ ਲਈ -

ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ

ਕਲਮ ਦਾਨ ਮੰਗਵਾਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਲਮਦਾਨ ਲਿਆਓ।

ਕਲਮ ਕੱਢ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ, ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ,

ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਲਓ ਤੇਗ ਇਹ, ਏਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਸਜਾਓ।

ਸੂਰੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਾਂਗ ਇਹ ਚੱਲੇ ਸਦਾ ਚਲਾਓ।

ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਤੁਸਾਂ ਹਥ ਦਿਤੀ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਦੇ ਸੂਰੇ।

ਕੰਮ ਪੰਥ ਦੇ ਕਰਨੇ ਪਿਆਰੇ, ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਪੂਰੇ।

ਤੇਗ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇਗ ਵਾਹੁਣੀ, ਤੁਸਾਂ ਕਲਮ ਹੈ ਵਾਹੁਣੀ।

ਹੁਕਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹੋ ਭਾਈ ਇਹ ਤੂੰ ਕਾਰ ਕਮਾਉਣੀ।

ਕਲਮ ਟੁਰੇ ਦਿਲ ਭਰਾਵੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਵੇ

ਪ੍ਰੇਮ ਸਦਕੜੇ ਹੋਣਾ ਦਸੇ, ਤੇਗਾਂ ਹੱਥ ਫੜਾਵੇ, ਜੰਗ ਹਟਾਵੇ,

ਘਾਓ ਲਗਾਵੇ, ਨੁਸਰਤ ਫਤਹਿ ਦਿਵਾਵੇ।

ਨੰਦ ਲਾਲ! ਤੇਰੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਕਲਮ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੇਗੀ, ਪਿਆਰ ਦੱਸੇਗੀ। ਟੁੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਏਗੀ, ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਾਰ ਦਿਤਾ।

ਨੇਕੀ ਧਰਮ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਸੁਭ ਆਚਾਰ ਸਿਖਾਵੇ।

ਮਾਰੇ ਬਦੀ ਬੁਰਿਆਈ ਵੱਢੇ, ਗੀਚੀ ਪਾਪ ਕਟਾਵੇ।

ਤੇਗ ਨਾਲ ਸਮਸ਼ੇਰ ਕਲਮ ਦੀ, ਮੈਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ।

ਜੇ ਵਾਹੀ ਤਾਂ ਕੰਮ ਪੰਥ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕਸੀ।

ਜਿਹਨੇ ਵਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੱਕੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾ ਕਮਾਈ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੇ। ਜਿਹੜੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕੇ ਉਹ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ ਖੋਲ੍ਹੋ ਤਾਂਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਯੋਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

(ਫਿਲਮ ਨੰ: 84)

ਸੰਤ ਬਚਨ

(ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

(ਸੰਤ ਰਾਝੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ)

1961, ਮਈ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ -

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ?

ਉਤਰ - ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਉਤਮ, ਮੱਧਮ, ਕਨਿਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦੀ ਮਤਿ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਸੋਚ ਪੱਧਰ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ, ਖਾਨਦਾਨੀ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਉਤਮ, ਮੱਧਮ, ਕਨਿਸ਼ਟ ਦਰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕਨਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਕਬੂਲਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮ ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੁਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਰਹਿਤ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਹੀਣਤਾ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਉਪਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ, ਜੇ ਕਰਮ ਦੇ ਪਰੇਰੇ ਹੋਏ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਚਲੇ ਵੀ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਰੋਚਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਲਸ ਅਧੀਨ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ, ਗਰਦਨ ਨੀਵੀਂ ਕਰਕੇ ਉੱਘਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਉੱਘੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਸਰੋਤੇ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਅਲਪਗਤਾਈ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੁਲਾਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ judging ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ smell ਹੀ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾ ਇਕ ਫੁੱਲ ਤੇ ਟਿਕ ਕੇ smell ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਸੁੱਘੇ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫੈਲਾਓ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਨਾ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਪੂਰਵਕ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ, ਫਿਰ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ-ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੁਣੇ-ਅਣਸੁਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਣ ਸਥਿਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਇਕ ਗੋਡਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਦੂਜਾ; ਕਦੇ ਉਬਾਸੀ ਲੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਖੰਘਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੇ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਖੰਘਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਨਾ ਆਪ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਸਗਵਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਧਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ 'ਖੁੰਘੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਤਮ ਸਰੋਤੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਮਹਾਨ ਫਲ ਦਾਤਾ ਕਰਮ, ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਬਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿੱਤਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀ ਥਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ 'ਸਤਿ-ਸਤਿ' ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਾਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - 546

ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਚੁੰਘੇ'

ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੋਚ ਅਧੀਨ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 60% ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ, ਸੌਣਾ, ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਰਹਿਣਾ; ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਹੋਂਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ Intellectual level (ਸੂਝ-ਪੱਧਰ) ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਸੁੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਅਥਾਣ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ Eat drink and be merry for we shall have to die. ਖਾਓ ਪੀਓ ਤੇ ਐਸ਼ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। Beg borrow or steal ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਜੀਵਨ ਧੋਅ' ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਿਯ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਬਚਨ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਗਿਆਸਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਨੂੰ 'ਪਾਮਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਨ-ਸਮੂਹ, ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬਲ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਭੋਗੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਠਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਸ੍ਵਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਪੁਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਆਪਣੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਲੈ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 40% ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਅਗਲੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 40% ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭੋਗੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਰਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਸਗਮਾਂ ਇਸ

ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ, ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਆਦਿ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਰਗ ਨੂੰ 'ਜਗਿਆਸੂ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਹੀ ਭਾਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੋਤੇ ਕਨਿਸ਼ਟ, ਮਧਮ ਅਤੇ ਉਤਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਚਨ ਸਤਿਸੰਗੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸ੍ਵਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੇਖਿਆ ਇਹ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਅਮੋਘ ਬਾਣਾਂ ਵਰਗੇ ਬਚਨ ਸਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਭੇਦ ਹੈ?

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਬਾਟੇ, ਜਲ ਦੇ ਭਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲਿਆਓ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਔਹ ਛੋਟਾ ਪੱਥਰ ਇਕ ਬਾਟੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੋ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲ੍ਹਾ ਚੁਕ ਕੇ ਦੂਜੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੋ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਤਾਸੇ ਚੁਕ ਕੇ ਤੀਸਰੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੋ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਬਾਟੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲਿਆਓ। ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਅਸਚਰਜਤਾ ਭਰੇ ਇਸ ਕੌਤਕ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅੰਦਰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਗੇ।

ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਬਾਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ

ਪੱਥਰ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਪਤਾਸ਼ੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਝੱਟ ਹੀ ਪੱਥਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਹ ਪੱਥਰ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਚਲਦੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਨਾਲ ਇਸਨੇ ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਗਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭਾਈ! ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲ੍ਹਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੁਲ ਕੇ ਗਾਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਡਲ੍ਹਾ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਧੁੱਪੇ ਰੱਖ ਦੇਵੋ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਗਰਮ ਹਵਾ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਡਲ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਤੂੰ ਪਤਾਸ਼ੇ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇ? ਹੁਣ ਕੱਢੇ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਪਤਾਸ਼ੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਉਹ ਘੁਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਤਿੰਨਾਂ ਬਾਟਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੱਥਰਵਤ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਜਗਿਆਸਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਖਤਾਈ ਵਾਂਗੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੁਝ ਛਿਨਾਂ ਲਈ ਭਾਵਕ ਅਸਰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਵੇਂ ਕੁਝ ਛਿਨਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਸੰਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੁੱਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਅਸਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਮੋੜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਸਰੋਤੇ ਪੱਥਰਵਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਘਟ ਹੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲ੍ਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਅਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਸੰਗ ਦੇ ਗਰਮ ਝੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਵਰ੍ਹਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਉਪਰ ਵਕਤੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਛੇਤੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਮ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾਸ਼ਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੁਸੰਗ ਦਾ ਮੁੜ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਹੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ-ਅੱਧ ਆਖਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੀ ਲੰਘਣੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਇਕ ਦਮ ਇਤਨਾ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ॥

ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ॥

ਅੰਗ - 1374

ਸੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ‘ਮੁਰੀਦ’ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਵਾਲੇ ‘ਮੁਰੀਦ-ਏ-ਸਾਧਿਕ’ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਸਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਤਿ ਉਤਮ ‘ਮੁਰੀਦ-ਏ-ਫਿਦਾਈ’ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੀਸਰੇ ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੋ, ਬਾਣੀ ਸੁੱਧ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਲਤ ਅਤੇ ਪਲਤ, ਏਥੇ ਅਤੇ ਉਥੇ, ਦੋਈਂ ਥਾਂਈਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਪੰਜ

ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਇਕ ਧੰਧੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ, ਦੂਜੀ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ, ਤੀਜੀ ਹਿਰਸ ਦੀ, ਚੌਥੀ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖੀ 'ਧੰਧੇ' ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਾਂ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਇਸ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਧੰਦੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਿਤੁ 3, ਅੰਸੂ 34 ਵਿਚ 5120 ਪੰਨੇ ਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਥਮਾ ਇਮ ਜਿਮ ਭਾਈਚਲੇ।

ਸਭਿਸਗੁਰੇ ਮੁਖ ਨਿਗੁਰਾ ਕਰੈ।

ਲੇ ਸਿੱਖੀ, ਧੰਧੇ ਕੀ ਅਰੈ॥

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ - ਪੰਨਾ - 5120

ਦੂਸਰੀ ਸਿੱਖੀ 'ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ' ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਦੇਖਿਆ, ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ, ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਹੋ ਗਏ, ਪੈਸਾ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੱਤ ਵੀ ਉਚੀ ਹੋ ਗਈ, ਘਰ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ; ਮਾਨੋ! ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਇਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੋ ਗਈ, ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਗ ਗਏ; ਜੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਘਰ ਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜੀ 'ਹਿਰਸ' ਦੀ ਸਿੱਖੀ - ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ; ਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਠਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਅਤੇ ਨਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ; ਸਿਰਫ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨ ਵਿਚ ਠਾਨ ਲਈ। ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ, ਨਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ; ਕੇਵਲ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਚੌਥੀ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ 'ਸਿਦਕ' ਦੀ ਹੈ। ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਰਦਾ, ਹਰ

ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਵਾਰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦੇ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦਾ। ਤਨ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਲਗ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਕਸ਼ਟ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਆ ਜਾਣ, ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣੇ ਪੈਣ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿਦਕ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਅੰਗ - 1412

ਅਜਿਹਾ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਸਿੱਖੀ 'ਭਾਵਨਾ' ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਹਰ ਸ੍ਵਾਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਗਿਆਸਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਪਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸੂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲੋਚਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉੱਜਲ ਮਤਿ, ਧਰਮਾਤਮਾ, ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕ, ਬੁਧੀਵਾਨ, ਆਗਿਆਕਾਰੀ, ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੁਧ, ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ, ਜਿਸਦੀ ਲੋਚਾ ਕੇਵਲ ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨ, ਬਚਨ, ਕਰਮ ਸਮੇਤ ਪਾਖੰਡ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ

ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਰੋਕ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਮੋਖਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਸਾਰਕ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤਜਿ ਕੇ ਇਹ ਜਾਣੇ ਕਿ ਇਹ ਬੰਧਨ ਹਨ। ਲੋਕ ਲਾਜ, ਕੁਲ ਲਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਭੇਦਵਾਦੀ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਤਿ ਵਸਤ 'ਆਤਮ' ਜੋ ਸਤਿ-ਚਿਤ-ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਵੇ। ਦੇਹ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ, ਅਸੰਤਿ, ਮੈਲੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਖੂਹ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਦੇਹ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮੋਹ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ, ਮੋਹ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਜੀਵ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਹੰਕਾਰ ਇਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਅਜਿਹੇ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਜਗਿਆਸੂ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਮਹਾਰਾਜ! advanced stage (ਉਤਮ ਦਰਜੇ) ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ?

ਉਤਰ - ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦਰਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਇਕ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਮਧਮ ਜਗਿਆਸੂ ਤੇ ਤੀਜੇ ਕਨਿਸ਼ਟ ਜਗਿਆਸੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਗਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਦਰਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਧੂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਪਟੀ, ਭੇਖੀ, ਲਾਲਚੀ, ਦੰਭੀ, ਸਵਾਰਥੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਸਾਧੂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਉਤੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਜਤਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਲ ਪਵੇ, ਰਟਨ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਵੇ; ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਲ।

ਸੋ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਵੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਇਕਾਂਤ

ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਝੰਡਟ ਹੋਣ, ਨਾ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਲਝਣਬਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਮਿਲੇ। ਫਿਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਹੋਈਏ। ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਮੰਦ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਪੇੜ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਕਾ-ਚੁੱਧ ਕਰਦੇ ਅਸਰ, ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗ, ਦ੍ਰੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁਖ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ - ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਬਚਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਪਰਖ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਉੱਜਲ ਮਤਿ ਦੇ ਹੋਣਾ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ - ਇਕ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਦੋਖ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ' ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਤਿ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਵਕ ਬਣਨਾ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਤਮ ਸੇਵਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਸਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ ਲੇਸ਼ ਕੱਟਣ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਸੰਗੀ ਤੇ ਭੇਦਵਾਦੀ ਦਾ ਸੰਗ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੇ ਬਚਨ ਭੇਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦਿੰਦੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਸਹਿਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਚਿਤ ਕਰਨਾ, ਸਮ, ਦਮ, ਉਪਰਾਮ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀਆਂ। ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਤਮ ਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ, ਸੁਭਾਅ ਸ਼ੀਤਲ ਰੱਖਣਾ, ਰਾਗ ਦੋਖ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਿਆਰੇ ਰਹਿਣਾ, ਸੰਤੋਖ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰੱਖਣਾ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਨਾ ਹੋਣਾ; ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਰਗੇ ਦੀਰਘ ਮਾਰੂ ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੋਹ, ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਲੋਭ ਤੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਉਪਰਾਮ ਰੱਖਣਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨ ਭਗਤ

ਮੂਲ ਵਿਚਾਰ : ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕ : ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਸੰਮਨ ਤੇ ਭਾਈ ਮੂਸਨ

ਸੰਮਣ ਹੈ ਸਾਹ ਬਾਜਪੁਰਿ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਲਹੰਦਾ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੧੧/੨੨

ਭਾਈ ਸੰਮਨ ਤੇ ਭਾਈ ਮੂਸਨ, ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪੱਟੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਹਬਾਜਪੁਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਪੁੰਡੂ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਚਾਉ ਆਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨ ਪਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੀਏ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ-ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਹਿਰਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਇੱਧਰ ਇੱਕ ਐਸਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਸੰਮਨ ਤੇ ਮੂਸਨ ਜੋ ਕਿ ਲਾਹੌਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੁਰਜ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਜਦੋਂ ਮੂਸਨ ਬੁਰਜ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤਿਲੁਕ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਬੁਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਸੰਮਨ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਚਾਦਰ ਦੇ ਕੇ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਪੁੰਡੂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਤਾਂ ਉੱਡ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤੇ ਸੰਮਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਮਗੀਨ ਸੰਕੇਤ ਦੇ, ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਾਣੀਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ 'ਮੂਸਨ' ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ?" ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲਿਆ। ਸੰਮਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਥੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੂਸਨ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈ।" ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਗਏ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੂਸਨ ਬੇਟਾ! ਉੱਠ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ।" ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਮਨ "ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ॥

ਅੰਗ - ੧੧੪੨

ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਭੌਰਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਆਵੇਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਤਮ ਸਵਾਸ ਤੱਕ ਨਿਭ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।

ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲ ਹੋਣ ਸੁਖਾਲੇ।

ਨੇਹੁੰ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜ ਮੂੰਹ ਵਖਾਲੇ।

ਮੇਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਦੇਖ ਬੱਦਲ ਕਾਲੇ।

ਨਾਰ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਸਮੂਲੇ।

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਉਹ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-੨੨/੪

ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹੋਰ ਸੰਸਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਦੀਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਗਾਹ ਤੱਕ ਨਿਬਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਲਹਿਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉੱਠਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਉੱਠਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ।

ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ

ਸਿਮਰਨ ਤਾਂਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰੁ ਹੇਤ ਹੈ।

ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕੋਢੀ ਅਗੂਭਾਗ ਰਾਖੈ।

ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੁ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਯਾ ਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ

ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ/੧੧੧

ਭਾਈ ਤਿਲਕੂ ਜੀ

ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਤਿਲਕੂ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਦਰਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤੇ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਮਹੇਸ਼ ਨਾਥ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ

ਸਿੱਧ ਜੋਗੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ 110 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਚਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਨਗਰ ਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਢੰਡੇਰਾ ਪਿਟਵਾਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 40 ਦਿਨ ਦਾ ਚਾਲੀਸਾ ਕੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਹਿ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਆ ਚੁੱਕੇ ਪਰ ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਵਰਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਵਰਗ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵਡਭਾਗੇ ਹੋ, ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਲੋ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜੋਗੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਸੁਰਤਿ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਦਾ ਬਥੇਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਭਲਾਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਜੋਗੀ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਝੂਠੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਇਆ ਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਬੁਹਾ ਬੰਦ ਦੇਖ ਕੇ, ਬੁਹਾ ਖੜਕਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸਿੱਖਾ! ਜ਼ਰਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ, ਜੇ ਤੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਦਾ ਸਵਰਗ ਮਿਲੇਗਾ। ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਬੁਹਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਮੈਂ ਹਾਰਿਆ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ ਅਤੇ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹ। ਜਦੋਂ ਜੋਗੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ' ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜੋਗੀ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ। ਜੋਗੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਪਿੱਠ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲਈ? ਸਿੱਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜੋਗੀ ਜੀ! ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸਵਰਗ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੋ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਏ ਤੇ ਜੋਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ! ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਲਈ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਵਰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ?

ਕਵਨੁ ਨਰਕੁ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਦੋਊ ਰਾਦੇ ॥

ਹਮ ਕਾਹੁ ਕੀ ਕਾਣਿ ਨ ਕਵਣੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੯

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸ ਛਿੱਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮਾਇਆ ਹੈ ਉੱਥੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚਾ ਸੁੱਖ ਇੱਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੌਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੁੜ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋਗੀ ਜਾਗਦੇ ਮਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਕਰਨ ਉਦਾਸੀ॥

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੨੯/੧੫

ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜੋਗੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੈਸਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਐਨੇ ਦ੍ਰਿੜ ਆਤਮ-ਬੱਲ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲਦਾ ਹਾਂ, ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ, ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸ਼ੋਕੇ ਵੀ ਨਵਿਰਤ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਝੀ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ? ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਤਾਂ ਐਸ ਵੇਲੇ 25-26 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋਗੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਜੁਆਨ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੀ ਉਮਰ 110 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇੰਨੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੋਗੀ ਜੀ! ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੋਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਚੱਲੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜਾਣੀਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਤੰਬੂ ਲਾ ਕੇ ਵਿਚ ਕਨਾਤ ਲਗਵਾ ਦਿਓ। ਜੋਗੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਕਨਾਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਾ ਸਕਣ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੁਣਓ ਜੋਗੀ ਰਾਜ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਖੰਭਾ ਕੰਨ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ? ਜੋਗੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਕੱਟਿਆ

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਬੇੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿੱਧ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਤੁਫਾਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਬੇੜਾ ਡੋਲਣ ਲੱਗਾ। ਬੇੜੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਲੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਨ-ਪਾਟਾ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੱਲਾ-ਕਾਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਡੁੱਬਦਾ-ਡੁੱਬਦਾ ਬਚ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਰੇਤੀ ਤੇ ਜਾ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਨੇ ਮੇਰਾ ਖੱਬਾ ਕੰਨ, ਸਣੇ ਮੁੰਦਰਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜ਼ਰਾ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਕਨਾਤ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਖੀਏ। ਸਣੇ ਮੁੰਦਰਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੰਨ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਭਲਾਂ, ਇਹ ਕੰਨ ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੇਗੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਉਮਰ ਕੇਵਲ 26 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਮੈਂ ਅਜਾਈਂ ਹੀ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਪਰਦਾ (ਕਨਾਤ) ਹਟਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਨਾਤ ਹਟਾ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਨੀ ਉਮਰ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿਓ। ਦਿਆਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਵੇਖ ਜਿੰਨੇ ਚੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਤਿਲਕੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜੇਗੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਭਾਈ ਪਿਰਾਗਾ, ਭਾਈ ਪੈੜਾ, ਭਾਈ ਸਾਈ ਦਾਸ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਲ ਭਾਈ ਤਿਲਕੂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੈਤਾ ਨੰਦਾ ਜਾਣੀਐ ਪੁਰਖ ਪਿਰਾਗਾ ਸਬਦ ਅਪਾਰਾ।
ਮਲਕ ਪੈੜਾ ਕੋਹਲੀ ਦਰਗਹ ਭੰਡਾਰੀ ਅਤਿ ਭਾਰਾ।
ਤਿਲਕ ਤਿਲੋਕਾ ਪਾਠਕਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰਾ।
ਜੜੀਆ ਸਾਂਈਦਾਸ ਹੈ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੀਰੇ ਲਾਲਾ ਪਿਆਰਾ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ੧੧/੨੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਥਨੀ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਰਨੀ ਦੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਪੰਨਾ 13 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਿਰਵੈਰੇ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇਦਾ
ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੁਕੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅੰਹਕਾਰੁ ਹੈ
ਅਨਦਿਨੁ ਜਲੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ॥
ਗੁਰੂ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਨਿਤ ਭਉਕਦੇ
ਬਿਖੁ ਖਾਧੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥
ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਭਰਮਦੇ
ਫਿਰਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਪਤਿ ਗਵਾਇ॥
ਬੇਸੁਆ ਕੇਰੇ ਪੂਤ ਜਿਉ ਪਿਤਾ ਨਾਮੁ ਤਿਸੁ ਜਾਇ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇ॥
ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਅਨੁ
ਜਨ ਵਿਛੁੜੇ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 1415

ਅੱਜ ਇਸ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੇਖਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਕੇ ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਇਕ ਅੰਤਰੀਵੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੁਖੁ ਵੇਖਾਲਿਆ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬਖਸਣਹਾਰ॥
ਅੰਗ - 853

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹਨ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਸਭ ਨੇ ਹੀ ਹੈ; ਇਕਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਮਰ ਹਨ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ, ਆਪਣਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਿਆ, ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਸੰਗਿ ਵੈਰ ਰਚਾਏ; ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਆਖੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ - ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ -

ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ
ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ॥
ਜਪਉ ਜਿਨ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ
ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ॥

ਅੰਗ - 1409

ਧਰਨਿ ਗਗਨ ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ
ਜੋਤਿ ਸੂਰ੍ਧੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ॥
ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ
ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਪ ਹਰਿ॥

ਅੰਗ - 1409

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (17 ਜੂਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਘੰਟ, ਭਹਿਸੀਲ ਪਾਇਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਖੇ 17 ਜੂਨ 1918 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜੁਲੇ ਨੂੰ ਲਾਹੇ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉੱਧੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਰ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਹੀਂ, ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਚੋਰ ਪਕੜਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਾਹਿਬ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਟ੍ਰੈਕਟ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਥਾ-ਥਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ।

ਪਿਆਵ ਦੇ ਸਾਗਰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਦਕ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰਮਾਤੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਸੇਵਾਦ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਵੇਖਿਆਨ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਰੁੱਚੀ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਿੰਘ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਨਵਾਬ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ 60 ਮੀਲ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਸਣ ਲਈ ਜੰਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਵਚਿੱਤਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਜੋਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

1941 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਰਮੀ ਹੈਡ ਕੁਆਟਰਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਨੌਕਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੰਦੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਵਿਚ 1966 ਤੱਕ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੇਰੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ।

ਪਰਮ ਪੁਸ਼ਪ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪਰਮ ਪੁਸ਼ਪ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ

ਪਾਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 10 ਨੰਬਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਤੋੜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਬਣੇ।

30 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਤਰਾਈ ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੈਕਟਰ 34 ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰੱਖਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਅਤੇ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹਰ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਗਏ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਰਾਤ 11, 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਰਸਤੇ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਗਰਮੀ, ਕਦੀ ਸਰਦੀ, ਕਦੀ ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਆਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਮਿਥੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਨਾਗਾ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੰਡਣੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ, ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਸਮੇਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਦ 1993 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਕਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ, ਘਰ-ਘਰ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਇਕ ਕੁੱਝ 20 ਲੱਖ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਬਰਤਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਕਿਰਾਬਾਂ, ਬੈਗ ਸਭ ਕੁਝ ਹੱਥੀ ਦੇ ਕੇ ਆਏ। ਫਰਵਰੀ 2001 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭੂਚਾਲ ਕਾਰਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਨਿਆਸਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਪੀੜਤ ਹੋ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 56 ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਗਭੱਗ ਛੇਤੀ ਕੁੱਝ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਟੋਟ ਆਦਿ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜੇ। ਜਿਥੇ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ 28 ਦਿਨ ਕੰਮ ਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ 36 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਾਹੜ੍ਹਮਾਜਰਾ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ

ਤਪ ਅਸਥਾਨ
ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਮਸਜਿਦ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੁਰਾਵਿਕ ਹੀ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਅਗਸਤ 3, 1994 ਨੂੰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਕੇ ਐਨੇ ਮੁਤਾਸਰ ਹੋਏ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜੌਲੀ ਗਰਾਟ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਿਰਮਾਣਤ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦੋ ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤਰਾ (1996) ਤਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਛਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਦੀ ਗੁ, ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਲ ਮਹਤਵਾਤਰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਉਣ ਵਾਲੀ 17 ਜੂਨ 2013 ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾਤਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਰਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਸਨਗੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਰਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਜਰੂਰ ਪਹੁੰਚੋ। ਸਮਾਗਮ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਜਨਵਰੀ 1997 ਦੇ ਪੰਨਾ 33 ਤੇ ਛਪਿਆ ਨਿਮਨ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਰਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੰਚੇਖਕਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਇਹ ਲੇਖ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ।)

ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ

ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭੁਲਾਈ ਗੁਰੂ ਵਤਿਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ।

ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਅਮਿਲਕ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਚਾਰ ਖਟਾਂ ਦਾ ਕਮਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਦ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਦੇ-ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪ੍ਰਭਾਦਾ ਆਦਿ ਖੂਹ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਭਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਤੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਠਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵੇਰਾਂ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਖੇਡਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ, ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਬਾਲਕ ਬਹੁਤ ਤਪੱਸਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰੋ। ਇਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਰੱਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਪੱਸਵੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਤ ਪਦ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਸੰਤ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸੀ। ਵੀਰ ਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਰੂਪ, ਭੀਲ ਭੋਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਡਾਵੇਂ ਉਮਰ ਸਾਥੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਭਰਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛੇ-ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਣਾ ਕਿ ਕਾਕਾ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਹੋਣਹਾਰ ਵੀਰ ਦੀਆਂ ਨਿਰਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਸਨ।

ਇਤਿਮਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਾਬਾ ਸਵਾਮੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਰਮ ਮਾਰਗਵਾਨੀ ਕੀਤੀ ਤੋਂ ਅਮਿਲ ਪ੍ਰਵਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

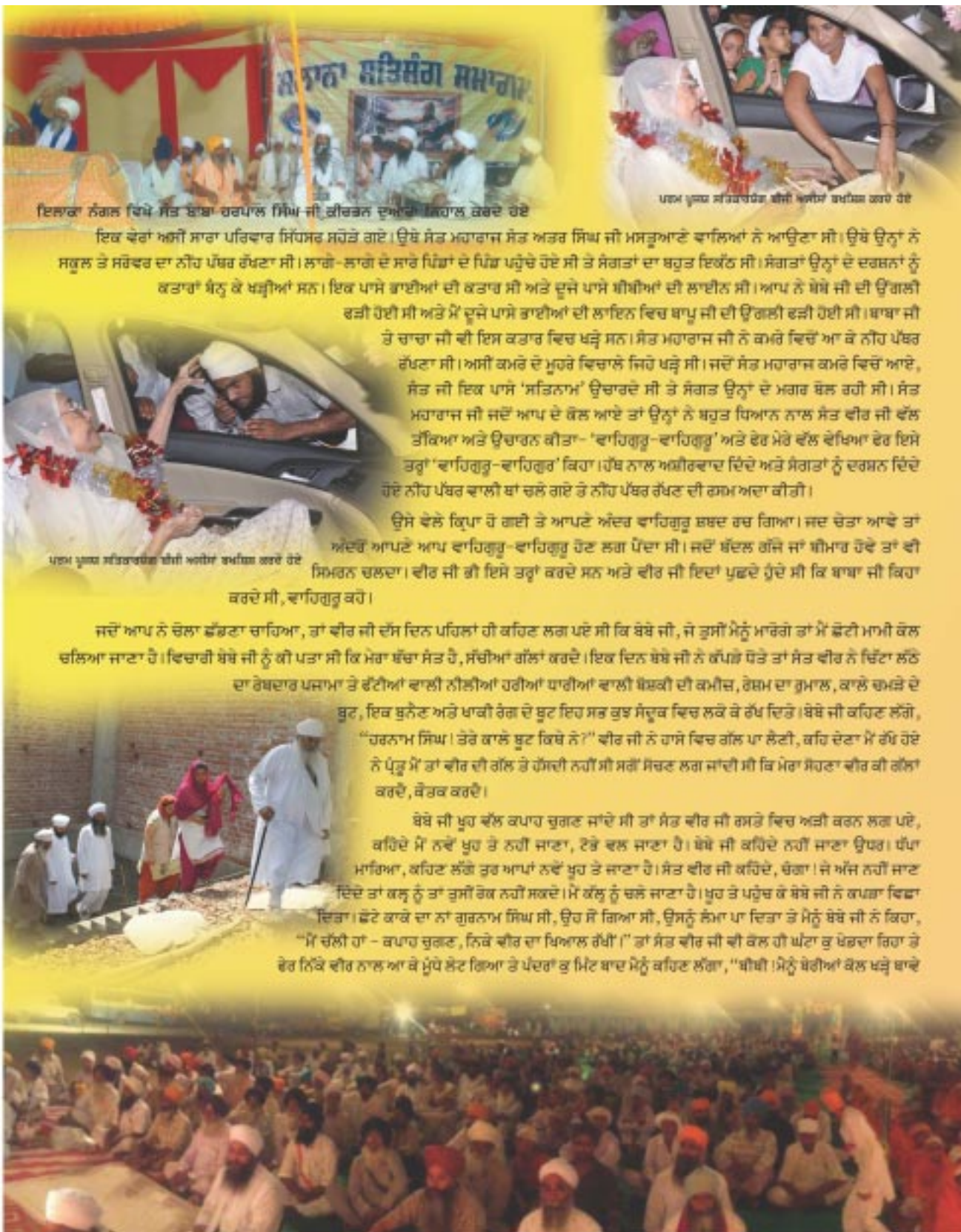

ਸੰਤ ਭਾਬਾ ਸਵਾਮੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਾਬਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਭਾਦਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰ. ਕੀ. ਰਿੰਦੇ ਨੁਰਾਨੀਏ ਰੰਗਨ

ਪਿੰਡ ਰਤਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੰਗਲ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਇਲਾਕਾ ਨਗਲ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਖਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪਰਮ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਇਕ ਵੇਰਾ ਅਜੀ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਿੰਧਸਰ ਸਹਿਤ ਗਏ। ਉਥੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਟੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਲਾਗੇ-ਲਾਗੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਥੀਥੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਥੋਥੇ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਲਾਇਨ ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਥਾਥਾ ਜੀ ਹੋ ਚਾਚਾ ਸੀ ਵੀ ਇਸ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਾਗੇ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਦੇ ਮੁਹਰੇ ਵਿਚਾਲੇ ਜਿਹੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ, ਸੰਤ ਜੀ ਇਕ ਪਾਸੇ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਉਚਾਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ- 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਅਤੇ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ। ਹੱਥ ਨਾਲ ਅਫ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ।

ਪਰਮ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਚ ਗਿਆ। ਜਦ ਚੇਤਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਲ ਰੱਜੇ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਚਲਦਾ। ਵੀਰ ਜੀ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਇਦਾਂ ਪੁਛਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਥਾਥਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੋ।

ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਚਲਾ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਦੱਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਸੀ ਕਿ ਥੋਥੇ ਜੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਮਾਮੀ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੀ ਥੋਥੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਸੰਤ ਹੈ, ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਥੋਥੇ ਜੀ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਤੇ ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਨੇ ਚਿੱਟਾ ਲੱਠੇ ਦਾ ਰੇਬਦਾਰ ਪਸ਼ਾਮਾ ਤੇ ਫੱਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੀਲੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੋਸਕੀ ਦੀ ਕਮੀਜ਼, ਰੇਬਮ ਦਾ ਰੁਮਾਲ, ਕਾਲੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਬੂਟ, ਇਕ ਬੁਨੈਣ ਅਤੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬੂਟ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਚ ਲਕੇ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਥੋਥੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ। ਤੇਰੇ ਕਾਲੇ ਬੂਟ ਕਿਥੇ ਨੇ?" ਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਪਾ ਲੈਣੀ, ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਮੈਂ ਰੱਖਿ ਹੋਏ ਨੇ ਪੰਡੂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਹੌਸਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸੰਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਵੀਰ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਰਕ ਕਰਦੇ।

ਥੋਥੇ ਜੀ ਖੂਹ ਵੱਲ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੜੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਖੂਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਟੇਭੇ ਵਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਥੋਥੇ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਉਧਰ। ਪੱਪਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਰ ਆਪਾਂ ਨਵੇਂ ਖੂਹ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ। ਜੇ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਖੂਹ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਥੋਥੇ ਜੀ ਨੇ ਕਪਾਹ ਵਿਛਾ ਦਿਤਾ। ਛੋਟੇ ਕਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਉਹ ਸੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਲੇਮਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋਥੇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਚੱਲੀ ਹਾਂ - ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ, ਨਿਕੇ ਵੀਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ।" ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਵੀ ਕੋਲ ਹੀ ਘੱਟਾ ਕੁ ਖੋਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਨਿੱਕੇ ਵੀਰ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਲੈਣ ਲਿਆ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬਾਦ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਥੀਥੀ! ਮੈਨੂੰ ਥੋਥੀਆਂ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਥਾਵੇ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ 'ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲ ਬਿਲਡਿੰਗ'

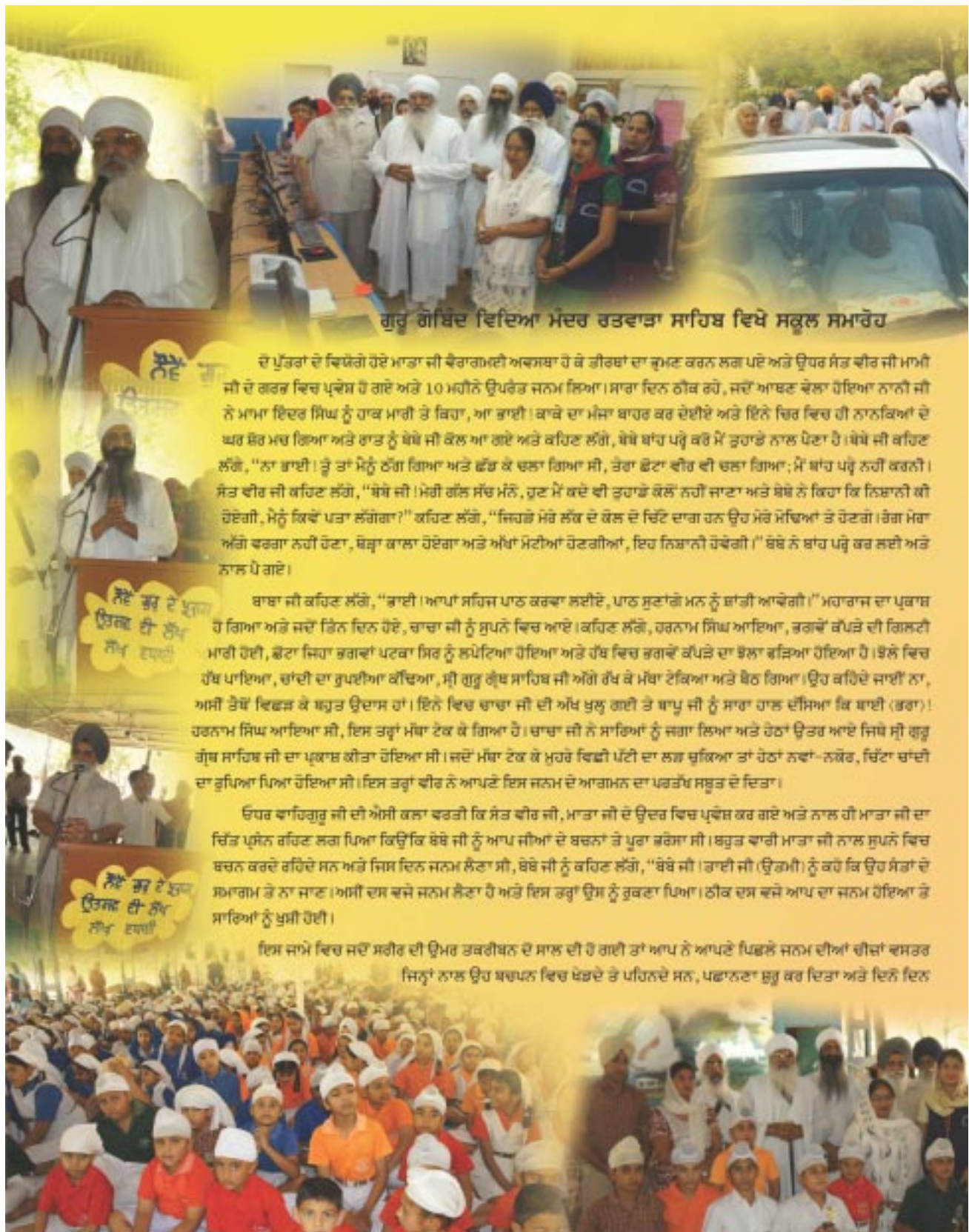
(ਸੰਤ) ਹਾਕਾ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਵੀਰ! ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਵੀਰ ਜੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪੈਲੀਆਂ ਵਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦੇ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਚੁਕ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਸ ਰਹੇ ਨੇ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਜਦੋਂ ਕਪਾਹ ਚੁਗ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜੀ, ਕੱਪੜੇ ਲਾਹੇ ਤੇ ਨਵਾਉਣ ਲਗ ਪਏ, ਖੂਹ ਬਾਪੂ ਜੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਨਾਲੋਂ ਵੀਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਮਾਮੀ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ-ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਇਕ ਦਮ ਸਹਿਮ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਨਾ, ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਰੁੱਸੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਵੇਰ ਹੁਣ ਨਵਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਵੀਰ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਮ ਕੌਰ ਮਾਮੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਹੈ ਵੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਇਥੇ ਹੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ, ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁੱਛ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਛੋਟੀ ਭੂਆ ਜੀ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਚੁਕ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਰਵੇਟੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੇਬੇ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਫੁੱਜੇ ਉਤਾਰ ਦਿਓ। ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਏ, ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਬੇ ਜੀ। ਚੁੱਕ ਲਵੋ। ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋਰ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿਤਾ। ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬੀ! ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਲਦੀ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪਿਆਵੋ। ਜਦੋਂ ਬੇਬੇ ਜੀ ਛੋਟਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਡਰ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਤਾਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਬੇ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ, ਵੇਰ ਪੀਆ ਕਰੋਗਾ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲਏ। ਇਕ ਫੁਲਕਾ, ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਆ ਪੁੱਤ। ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਫੁਲਕਾ ਛਕ।" ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਫੁਲਕਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ।" ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਿਹਾ, ਫੁਲਕਾ ਛਕਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਦਰੀ ਤੇ ਤਲਾਈ ਦਾ ਲੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਨਿਵਾਰ ਦਾ ਪਲੰਘ ਮੇਰਾ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਬੇਟਾ! ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਬੁਖਾਰ ਦੀ ਘੁਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੋ ਗਏ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤਾਈ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸੌ ਜਾਵੇ, ਕਾਕਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਛੱਡ ਆਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਗੁਪਤ ਹੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਬਿਸਤਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, "ਬੇਬੇ ਜੀ!" ਉਹ ਜਾਗ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਮੱਧਮ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਝੱਟ ਲੋਅ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦੀ, "ਹਾਂ ਪੁੱਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ। ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ?" ਬੱਸ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਬੇਬੇਰੇ ਆਏ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਉਭਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ। ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰਾ ਖੁੰਭ ਗਿਆ। ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਕੀ, ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੇਰ ਮਚ ਗਿਆ। ਘਰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ, ਘਰ ਦਾ ਰੋਗ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਰੋਗ, ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਬਦਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਉਹ ਵਿਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਸੰਗਤ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਚਤਵਾਰਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਕੂਲ ਸਮਾਰੋਹ

ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੈਰਾਗਮਣੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਕੇ ਡੀਰਥਾਂ ਦਾ ਚੁਮਣ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਉਧਰ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਮਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਕਰਕਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ 10 ਮਹੀਨੇ ਉਪਰੰਤ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਠੀਕ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਆਥਣ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮਾਮਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਆ ਭਾਈ! ਕਾਕੇ ਦਾ ਮੰਜਾ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਖਰ ਮਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਬੇ ਬਾਂਹ ਪਕੂ ਕਰੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਵੀ ਚਲਾ ਗਿਆ; ਮੈਂ ਬਾਂਹ ਪਕੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੇਬੇ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੱਚ ਮੰਨੋ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ?" ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਲੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ ਹਨ ਉਹ ਮੇਰੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਰੰਗ ਮੇਰਾ ਅੱਗੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਬੇਬਾ ਕਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।" ਬੇਬੇ ਨੇ ਬਾਂਹ ਪਕੂ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਪੈ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ! ਆਪਾ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਲਈਏ, ਪਾਠ ਸੁਣਾਓ ਮਨ ਨੂੰ ਝਾਂਡੀ ਆਵੇਗੀ।" ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗਿਨ ਦਿਨ ਹੋਏ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਇਆ, ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਗਿਲਟੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਭਗਵਾਂ ਪਟਕਾ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਝੋਲਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ, ਚਾਚੀ ਦਾ ਰੂਪਈਆ ਕੱਢਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਈਂ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਯਹੂਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ। ਇਨੇ ਵਿਚ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਅਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਈ (ਭਰਾ)! ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮੁਹਰੇ ਵਿਛੀ ਪੱਟੀ ਦਾ ਲਾਡ ਚੁਕਿਆ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਵਾਂ-ਨਕੇਰ, ਚਿੱਟਾ ਚਾਚੀ ਦਾ ਰੂਪਿਆ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਉਧਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤੀ ਕਿ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਡਰੇਸਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੇਬੇ ਜੀ! ਭਾਈ ਜੀ (ਉਡਮੀ) ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਨਾ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਦਸ ਵਜੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਠੀਕ ਦਸ ਵਜੇ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਇਸ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਤੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ, ਪਛਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਨੇ ਦਿਨ

ਤਕਰਾਰ ਹੋਵੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਿਸ਼ਦੇ-ਰਿਸ਼ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰਧ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤੀਮਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਰਧ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਰੋਬ ਚਿਟਾ ਪਸਾਮਾ, ਵੱਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਮੀਜ਼, ਬੁਨੈਣ, ਭੁਮਾਲ, ਕਾਲੇ ਫੂਟ ਆਦਿ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭੂਆ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਭਾਈ ਸੀ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੋ ਕਪੜੇ ਆਪ ਨੇ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਸੀ ਇਹ ਉਹੀ ਟੋਲਦਾ ਹੈ। ਭੂਆ ਜੀ ਕਪੜੇ, ਕੱਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਤੋਤਲੀ ਬਜੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਮੰਗਾ ਘੰਗਾ (ਝੰਗਾ)', ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਛਾਣ ਲਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਗੰਡਾ (ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕਾ ਗੰਡਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੈਲ ਜੋੜ ਕੇ ਬੰਦ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਹੱਥ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੋਠੀ (ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘੀ, ਲੱਕੜ ਆਦਿ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰੋਂਦੇ ਸਿਰਧ (ਵੱਡੇ ਲਕੜੀ ਦੇ ਸ਼ਕਸ਼ੇ) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਥੋਥੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਥੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤਾਂ ਗੰਡਾ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਂਦੇ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਗੰਡਾ, ਗੰਡਾ'। ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੰਡਾ ਤੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਛਾਣ ਲਈਆਂ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਿਆਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਉਦਮ ਕੌਰ ਸੀ, ਦੋ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਿੱਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨਾਮ ਫਸੀਏ, ਫੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਗਿਰਮਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਘੰਟੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਯੋਗ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ। ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੋਸਮੀ ਚੀਰੇ ਦੀ ਪਗੜੀ ਸਜਾਈ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੋਸਮੀ ਚੀਰਾ ਸਿਰ ਤੇ ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਭੁਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਮਲ ਭੁੱਲ ਵਰਗੀ ਬੀਬੀ ਉਦਮ ਕੌਰ ਇਹ ਸਭ ਵੱਖ ਕੇ ਵਿਭਸਦੀ ਕਹੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੱਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗਿਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਮਾਸੀ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਵੀ ਬਜ਼ੀ ਦਾਨੀ, ਨਾਮ ਛਾਟੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਤਿ ਸੇਰੇਖ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਦੀ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਇਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਆਨੇ ਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ, 'ਭਾਈ। ਜੇ ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਦੋਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਲਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇੰਨੀ ਸਜਤੀ ਵੱਚ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਖੁਆਵਾਂਗਾ? ਭਾਵ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸੋਰੇਖੀਆਂ ਤੇ ਫੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਟੋਹਣੂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਦਮ ਕੌਰ ਲਈ ਜੁੱਤੀ ਖਰੀਦਣ ਗਈ। ਸਿੱਤ ਵੀਰਜੀ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਰੂਰ ਘਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਜੁੱਤੀ ਘਰੁਰ ਸੋਹਣੀ ਸੀ। ਅੱਠ ਆਨੇ ਦੀ ਆਈ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੀ ਜਦੋਂ ਛੇਤ ਮੀਲ ਤੇ ਆ ਗਈ, ਕਹਿਣ

ਲੱਗੀ ਕਿ ਜੁੱਤੀ ਉਸ ਨੇ ਸਸਤੀ ਦੇ ਚਿਹਰੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਨੇੜਿਓਂ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਟੋਹੜੂ ਪੁਸ਼ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦੋ ਆਨੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿਓ ਕਿ ਭਾਈ ਕੂੰ ਜੁੱਤੀ ਸਸਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਇਹ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਉਦਾਰ ਚਿਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਜਮਾਤੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਮਾਕੂ ਅੰਬਰ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਤ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਅੰਬਰ ਨਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਹੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਤਕ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ?" ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੇਵਲ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਡੇਡੇ ਨਾਲ ਚੁਟਕਾ ਚੁੱਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪੇੜੂ ਆਪ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਰੁੱਟ ਖਾਏ ਅਤੇ ਪਰ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ ਖੋਲੇ। ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੁਕਲ ਤੇ ਪਰਪੱਕ ਸਨ। ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੌਲੇ ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਚਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸੋਨ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਹਰਮੰਨੀਅਮ ਵਾਜਾ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਆਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਜੀਬ ਕੌਰ ਬੰਗਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਈ ਜਾਵੋ। ਅਸੀਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਈ ਕਈਆਂ ਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੀ ਗਏ ਅਤੇ ਫੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਧਾਰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, "ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਓ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਡੇਰਾ ਬਿਛੋੜਾ ਮਾਰੇ।" ਪਿੰਡ ਨਗਰ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਇਹੀ ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਬੇ-ਸੁਰਤਿ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਲਮਾਈ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ।

ਚਿਰ ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਧੌਲੇ ਤੇ ਪੰਕੀਆਂ ਮਾਲਾ ਵੇਚਦੇ ਰਹੇ ਮੰਡਰ ਦਾ ਜਾਪ ਬਣ ਜਾਵਾ ਧਮੰਟ ਗਏ ਉਥੇ ਵੀ ਇਸੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਲਾ ਵੇਚਦੇ ਕੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਆਉਣੀ ਤਾਂ ਉਠਾ ਕੇ ਮੇਜੇ ਵਾਸਤੇ ਰਾਖੀਦ ਕਰਦੇ ਦੀਆਂ ਭਲੀਆਂ ਅਜੀਬ ਸਨ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਚਿਕਨੇਂ ਹੋ ਜਾਏ ਸੀ। ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਮਿਲਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਉੱਚ ਸਾਏ ਗਿੱਧੀ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਅੰਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਏ ਸੀ, ਤੇ ਤਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਫਰੂ ਮਿਹਰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਸਿੱਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਰਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪੁਕਾਸ਼ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਵਾਨ ਸਮੇਂ (ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੧੨)

ਸਿੱਤ ਆਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਚਲਦਾ ਹੈ - ਰੁਤਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਤੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੇ ਵੀ। ਵੀਰ ਜੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕਦੀ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸਿੱਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੇਖੇ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਦਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰੁਆਚੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਲੱਭੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਉਪਰ ਕੇ ਅਖੀਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਵੀਆਂ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਲੈਣੀਆਂ, ਸ਼ਬਦ ਕੰਨ ਕਣੀ ਜਾਣੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਧਮੰਟ ਵਿਚ। ਧੰਨ ਹੋ। ਉਣ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਧਮੰਟ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਆਏ ਹੋ ਅਤੇ ਭੁੱਲੇ ਵਿਸਥਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਆਏ ਹੋ। ਸਿੱਤ ਮਹਾਰਾਜ ਗੋਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਮਸਤੂਆਣੇ ਗਏ, ਉਦੋਂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗਏ, ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੱਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਕੋਲ ਝੁਲਾ ਲਏ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂੰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸੰਗਤੋਂ। ਸੰਗਤੋਂ। ਆਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਾਈਏ, ਇਹ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਹੈ। ਪਲੰਘ ਦੇ ਪਾਥੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸਿੱਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਸਿੱਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ।) ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ। ਆਹ ਹੋਰਾ ਹੀਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੇਗਾ, ਬਹੁਤ ਪਰਤਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਕ ਵੰਡੇਗਾ। ਸਿੱਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਵਾਹੀ ਇਹ ਬਚਨ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਤ ਰਾਜੇ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਮਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪ ਆਪਣੀ। ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਇਕੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹੋ ਹੀ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਲਗੀਯਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੰਜਾ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਤੇ ਸੁਣਦਾ, ਪੇੜੂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਸਿੱਤਾਂ ਤਾਹੀਂ ਦਿੱਤ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕੀ ਸਿਫਤ ਕਰਾਂ, ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਖੁੱਭ ਵਿਚ, ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਸੀਰ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਤਾਂ ਬੁਧਾਵੰਗਿਆਨੀ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਦਾ ਮੋਢੀਯੋਨ 'ਜਾਗਮ ਮਾਰਗ' ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ। ਦੱਸਣ ਦੀ ਐਨੀ ਖੁੱਭ ਨਹੀਂ, ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨਾ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਛੇ ਜੋ 70,000 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਬੰਧੀ ਮੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ; ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਾਪ ਜਦੋਂ ਬੰਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਗ ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਣ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਤ ਵੀਰ ਜੀ ਫੇਰ ਅਜੀ ਦੰਨੇ ਫੈਣ ਭਰਾ ਲਾਗੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਕਾਬੀ-ਕਾਬੀ ਦੇਰ ਕੀਰਤਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਘੱਲੇ-ਘੱਲੇ ਨਾਉਂ 'ਦੇ' ਜੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਏ। ਆਪ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਆਏ ਸੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਕਰਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਧੌਲੇ ਵਾਲੇ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ
ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ
ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਅੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਪ੍ਰਥਮ ਨ ਹੁਤੀ ਭਵਿੱਖ ਨ ਰਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਬੋਝੀ ਦੇਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ
ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਪੜਦਾਦਾ ਹੈ। ਇਹ
ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ, ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਧਰਹਿ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਹਾਂ ਧਾਰੀਆਂ ਨੇ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸ਼ੂ ਉਪਾਏ ॥

ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੫੬

ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਭਾਈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੁਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਕੁਛ ਨਾਹਿਨ ਛਾਨੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹ ਹੈ ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਜਾਗ੍ਰਤ
ਨਹੀਂ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ, ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹਦਾ ਦਿਮਾਗ
ਚਲਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ
ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਹੈ, ਇੱਕ ਮੈਗਨੀਟ। ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਤਾਂ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਹੀ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ
ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਹ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ
'ਆਤਮਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੱਤਾ ਜਦੋਂ ਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦਿੰਦੀ
ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗਰਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਗਰਤ
ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ, ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਸਾਡਾ ਵਿਛੋੜਾ
ਹੋ ਗਿਆ -

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉਂ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਉਹ ਸੰਗਤ ਸਾਡੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਫੇਰ ਭੱਠ
ਛਾਰ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਸੋ -

ਸੱਤਿ ਆਤਮਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਹਿ।

ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਧਰਹਿ।

ਅਬਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਰੁ ਰਹੈ ਭਵਿੱਖ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਵੀ
ਆਤਮਾ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ -

ਯਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿ ਲਖਹਿ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਸੱਤਿ ਤੇ ਅਸੱਤਿ
ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਛਾਣ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ, ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੈਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਛਾਣ। ਪਛਾਣ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈਂ,
ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਚੁਗ ਲੈ। ਬਗਲਾ ਨਾ ਬਣ,
ਕਾਗ ਨਾ ਬਣ, ਹੰਸ ਬਣ। ਜੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇਂਗਾ, ਫੇਰ -

ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਹਿ ਤਾਂ ਸਹੁ ਜਾਣਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਏਂਗਾ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ
ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤੈਨੂੰ
ਕਿੱਥੋਂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ -

ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਮਰਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼
ਹੈ, ਜਿਉਂਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ
ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰਦਾ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਦੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੇਰਾ
ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਹਰਖ ਹੈ, ਨਾ
ਤੈਨੂੰ ਸੋਗ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਣ ਹੈ, ਨਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਛੋੜਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ 'ਚ ਪਰਮ ਅਨੰਦ 'ਚ ਸਥਿਤ
ਹੈਂ ਪਿਆਰਿਆ। ਕਿਉਂ ਦੇਹ ਬਣਾਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਹਿ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਜਦੋਂ ਇੱਕੋ ਜਾਣ ਜਾਏਗਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਫੇਰ
ਦ੍ਵੈਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਕਰਦਾ, ਫੇਰ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ?
ਨਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ਵਜੀ ਵਧਾਈ ਤਾ ਹੋਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਵਧਾਈਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਧਾਈਆਂ
ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।
ਪੀ ਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ।

ਇਉਂ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਅਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਪਛਾਣ ਲਓ, ਭਾਈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮੰਨਣੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮੰਨਣੀ ਹੈ। ਮਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਦੇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਧੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ, ਦੂਜਾ ਇੱਥੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੋਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਦਿਸਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿਆਣਪ ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ। ਜਿੰਨੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਛੱਡ ਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਮਸਤ ਬਰੇਜ ਦੂਸਰੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਣਿਆ, ਬਣਿਆ ਵੀ ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਤੇ ਏਸਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਪਲ ਗਿਆ, ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਫੇਰ, ਉਹ ਪਿਤਾ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਉਹਦੇ। ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਘਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਆਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਓਂ ਤੁਸੀਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੁਬੱਚੇ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੭

ਲੇਖੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ, ਚਾਹੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲੈ, ਚਾਹੇ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਰ ਲੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਝਖਣੇ ਝਾਖ 'ਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਬ ॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥

ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥

ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਲੇਖੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈ, ਮੰਨ ਤਾਂ ਲੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਚਲੋ ਜੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਹੰਸ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਗ ਲੈ, ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾ ਲੈ ਇਸਨੂੰ। ਐਨਾ ਮੰਨ ਲੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ। ਮੈਂ

ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਮੇਰਾ ਕਿਤੇ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰਸ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ -

ਜਹ ਜਹ ਮਨ ਤੂੰ ਧਾਵਦਾ ਤਹ ਤਹ ਹਰਿ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਨਾਲ ਹੈ ਆਤਮਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਵਗੈਰਾ ਛੱਡ ਦੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਨੁਕਤੇ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਨਾ, ਮਨ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈ -

ਮਨ ਸਿਆਣਪ ਛੋਡੀਐ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੦

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਜਾਣ। ਇਹਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲੈ ਹਿਰਦੇ 'ਚ -

ਸਾਥਿ ਤੇਰੈ ਸੇ ਸਹੁ ਸਦਾ ਹੈ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਇੱਕ ਖਿਨ ਵੀ ਜੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਹਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਅੰਤਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਲੈ ਐਨੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਓ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨੇ ਚਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟੇ। ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਚੇ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੰਢੁ ਲਾਗੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥

ਇਉਂ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਹ ਮਨ ਤੂੰ ਧਾਵਦਾ ਤਹ ਹਰਿ ਤੇਰੈ ਸਦਾ ਨਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਪਰ ਇਹਦੇ 'ਚ ਔਕੜ ਵੱਡੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਨੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਧਾਰਨਾ - ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ, ਜੇ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ।

ਨੌਂ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੇ, ਦਸਵਾਂ ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੈ। 'ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥' ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਬਦ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੀ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਵਜਦਾ ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਸੁਣਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

extream (ਹੱਦ) ਤੱਕ ਅੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ, extream (ਹੱਦ) ਤੱਕ ਬੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰੋਲਾ-ਘਚੋਲਾ ਮਨ 'ਚ ਮੱਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸੁਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਲ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬਾਹਰ ਹੀ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਧੁਨ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਐ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੭

ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੦

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਅੰਦਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵਾਜੇ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਟਿਊਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, ਸੁਰ 'ਚ ਆ ਗਏ, ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਸੁਰਤ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ, ਫੇਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ। ਫੇਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?

.....ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਘਰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? -

ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਏ ਨਾਮੁ ਲਏ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਸਮਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਦੋਂ ਏਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਤ ਕੱਟ ਕੇ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਹਾਣਾ, ਨਾਮ ਖੱਟਣਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਧਾਵਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਗੁਪਤ ਪਿਆ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੈ -

ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਅਕਹਿ ਰਸ ਦਾ ਭੋਜਨ ਉਥੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿ ਰਹਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਉਥੇ ਲਗਾਤਾਰ ਧੁਨ ਉਪਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਹਿਜ ਦੀ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਉਹ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇੱਕ countinuous (ਨਿਰੰਤਰ) ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕਦੇ ਮਾਇਆ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਕਦੇ ਵੀ ਉਹਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਦਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ

ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿ ਰਹਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਉਹ ਧੁਨ ਓਅੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਉਹ ਜਿਹੜਾ 'ਕਵਾਉ' ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਏਕੁ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੩

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ 'ਕਵਾਉ' ਕਿਹੜਾ ਸੀ 'ਕੁੰਨ' ਸੀ ਉਹ -

ਕੁੰਨ ਕਹਿਨੇ ਸੇ ਹੁਆ ਆਲਮ ਬਾਪਾ ॥

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕੁੰਨ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਏਕੰਕਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਸੀਗਾ। ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਖੇਲਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਏਕੰਕਾਰ ਸਰੂਪ ਉਹਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋਇਆ। ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ

ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿ ਰਹਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਉਹ ਸਹਜ ਧੁਨ ਫੇਰ ਉਪਜ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥

ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ

ਧਾਵਤੁ ਥੰਮ੍ਹਿਆ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਰਮ ਹੰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਹੰਸ ਨਹੀਂ ਉਹ

ਬਗਲਾ ਹੈ, ਕਾਉਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਤਿ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਆਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੱਡੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੋਤੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਤੇ ਅਨੰਦ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ,
ਦੇਹੀ ਕਾਹਨੂੰ ਮੰਨੋਂ ਆਪ ਨੂੰ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪਛਾਣ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਕਿਉਂ ਇਹ ਗੰਦ ਮੰਦ ਦੇ ਬੈਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮੰਨੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ -

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ ॥

ਇਸ਼ੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ ॥ ੩ ॥

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਫੇਰ ਤਾਂ ਪਾਕ-

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਨਹਾਈ ਜਾਹ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਨਹਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਨਾਪਾਕ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਹ ਕੀ ਹੈ? ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਾਈ ਹੈ। 25 ਪ੍ਰਾਕਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਕੰਨ ਆਦਿ ਬਣੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੋਟਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਪ੍ਰਾਣ, ਉਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ; ਪੰਜੇ ਹੀ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਜਿਹੜਾ ਹੈ consciousness ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਮਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅੰਨ ਤਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅੰਨ ਪਛਾਣ ਕੇ ਖਾਓ -

ਜਾ ਕੀ ਰਹਿਤ ਨ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਗੀਤ।

ਤਿਸਦੇ ਹਥਹੂੰ ਖਾਧਿਆ ਵਿਸਰੇ ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ।

ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਮਾਗ ਦੀ consciousness (ਚੇਤਨਤਾ) ਹੈ। ਉਹਦੇ ਚਿੱਤ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ feeling (ਅਹਿਸਾਸ) ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਬੂਠਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥

ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੫੫੦

ਇੱਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਮੰਨੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਹ ਮੰਨ ਕੇ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਪਿਉ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈਂ, ਭਰਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈਂ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈਂ, ਪਤੀ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈਂ; ਸਭ ਕੁਛ ਬਣਦਾ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਤੇਰੇ realation (ਰਿਸ਼ਤੇ) ਬਣਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਤੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਚ ਤੇਰਾ ਸਬੰਧ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਧ ਗਈ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ -

ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ ॥

ਦੇਖੈ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤੁ ਹੈ ॥

ਜਬ ਕਛੁ ਪਾਵੈ ਤਬ ਗਰਬੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ॥

ਮਾਇਆ ਗਈ ਤਬ ਰੋਵਨੁ ਲਗਤੁ ਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੭

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈਗਾ ਹੀ -

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ, ਮਾਟੀ ਕਾ ਪੁਤਰਾ।

ਕਿਵੇਂ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਦੌੜੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਮਿਲ ਗਿਆ ਫੇਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਗਰਦਨ ਗਿਰ ਕੇ ਥੱਲੇ ਹੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਜੀਬ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਤਮਾਸ਼ਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਸਤਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਅਸਤਿ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਤੱਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਕਾਇਆ ਕੀਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਿਸ ਮਹਿ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਲੈ ਚੀਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਚੀਨ ਲੈ, ਅੱਡ ਕੱਢ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਅੱਡ ਕੱਢ ਲਈ ਫੇਰ ਕੀ ਹੈ -

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹੈ ਆਤਮ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਜਦ ਕਰੋਗੇ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਰਾਮ 'ਚ ਹੈ, ਰਾਮ ਆਤਮਾ 'ਚ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਓਤ ਪੋਤ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈਗੀ -

ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕੁ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੯੯

ਹੁਣ ਪਛਾਣੇ ਕਿਹੜਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ -

ਸਤ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਹੁਣ ਰਹਿਤ ਦਸਦੇ ਨੇ -

ਖਿਮਾ ਗਹਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਆਹ ਤਾਂ character (ਆਚਰਣ) ਬਣਾ ਲਓ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਓ, ਖਿਮਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ -

ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮੁ ਚੀਨਹੁ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ, ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤ ਹਾਂ ਅਸੀਂ।

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਜਿਹਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਰੱਬ ਦੀ ਕਿ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤ ਹੀ ਨੇ -

ਸਤਜੁਗਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਸਤਿਜੁਗ ਵਾਲੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਾਂ
ਹੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ -

ਸਤ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ॥

ਖਿਮਾ ਗਹਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥

ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮ ਚੀਨਹੁ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਕਹਿੰਦੇ ਜੋਤ ਹੈ ਅੰਦਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ
ਰਹੀ ਹੈ ਦੇਖਣ ਦੀ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ। ਕੰਨਾਂ
ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਸੁਣਨ ਦੀ, ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ
ਕੁਛ ਕਰਨ ਦੀ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ
ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ। ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤੁਰਨ ਦੀ, ਉਹ
ਜੋਤ ਹੈ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਇੰਜਣ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ
ਮੈਂ ਹਾਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ।

ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਭਲੀ ਜਗਜੀਵਨ ॥

ਸਭਿ ਘਟ ਭੋਗੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਨ ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਤਿਹੁ ਲੋਈ ਜਗਤ ਪਿਤ ਦਾਤਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੧

ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ
ਆਤਮਾ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਟੋਲ੍ਹਣ
ਲਗਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੱਬ ਹੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਹੀ ਆਪਣਾ
ਖੇਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਪਵਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਜੀਉ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੧

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਪੰਜ ਤੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਆਹ
ਜੀਵ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਨਿਰਮਲ ਜੋਤ ਪਾ ਦਿਤੀ -

ਦੇਹੀ ਨਗਰੀ ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਸੇ ਦਸਵਾ ਗੁਪਤੁ ਰਹਾਤਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੧

ਨੌਂ ਦਰਵਾਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਦਸਵੇਂ 'ਚ ਉਹ ਗੁਪਤ
ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਾਰੋ!
ਇਹਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ,
ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਪਰਮਹੰਸ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਸੋ ਐਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਣ ਪਿਆਰਿਆ, ਇਸ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰ ਕੌਣ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈ -

ਪਰਮਹੰਸ ਸੇ ਕਹੀਅਹਿ ਰੂਪ

ਸਤਿ, ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ ਅਨੂਪ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਕਹਿੰਦਾ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ
ਰੂਪ ਹੈ -

ਤਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਜਾਨਹਿ ਐਸੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਤਨ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ, ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਕੋਠੀ

'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਹਾਂ
ਕੋਠੀ; ਸਾਰੇ ਕਹਿਣਗੇ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਠੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼। ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਜੀਅ
ਕਰੇ ਉਹ ਛੱਡ ਜਾਵੇ। ਕੋਠੀ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਤਨ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਜਾਨਹਿ ਐਸੇ।

ਮੰਦਿਰ ਬਿਖੈ ਬਸਹਿ ਕੇ ਜੈਸੇ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਜਿਵੇਂ ਮੰਦਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਤਿਸ ਕੇ ਅਪਨੇ ਰੂਪ ਪਛਾਨਹਿ।

ਤਨ ਹੰਤਾ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਹਾਨਹਿ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਜਿਹੜੀ ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ,
ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਜੁਆਨ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਨਰਕਾਂ
'ਚ ਲੈ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਨਾ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਹੀਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ
ਹੀ ਜਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੁੱਢਾ ਹੁੰਦਾ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਢੇ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੮

ਗੁਰਮੁਖ ਨਹੀਂ ਬੁੱਢੇ ਹੁੰਦੇ। ਮਨਮੁਖ ਦੇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਜੁਆਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਬੁੱਢੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ,
ਇਹ ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਖਤਮ
ਹੋ ਗਈ ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਰਹਿ ਗਿਆ -

ਸਮ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਜਾਨਹਿ ਨਯਾਰੋ।

ਜੀਰਣ ਹੋਏ ਤਯਾਗ ਪਧਾਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਜਦੋਂ ਮੰਦਰ ਗਿਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਠਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ
ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਦਮੀ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਜਦੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ
ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ
ਗਏ, ਉੱਠਾਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾਲ ਲਏ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਟੋਪ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਉਪਰ,
ਮੂੰਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਪੇਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ
ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਵੀ ਜਦੋਂ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ, ਕੱਛਾਂ ਥੱਲੇ ਦੀ ਰੱਸੇ
ਕੱਢ ਕੇ ਇੱਕ ਓਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਓਧਰ ਲਟਕਾ ਦਿਤਾ, ਲਟਕਦੇ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਮਾਰੋ,
ਬੁੱਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ, ਮੰਦਾ ਕਹੋ।

ਰਾਜੇ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ
ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਹੱਕ ਮੰਗ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਰਾਜ
ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼
ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸੱਤ ਦਿਨ ਕਤਲਿਆਮ ਉਥੇ ਹੁੰਦਾ
ਰਿਹਾ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਉੱਤੇ ਜੇ torture (ਜ਼ੁਲਮ) ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ
ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਦੇ ਸੀ

ਕਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੱਸੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ, ਹਥਿਆਰ ਕਿੱਥੇ ਨੇ। ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਤਾਂ ਹਾਲ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਜੱਥੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਰੱਖ ਲਏ ਸੀ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰੇ, ਕਿੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਜਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਲੜਕਾ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਧਰੋਹੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਐਸੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਉਹਨੇ ਜੋ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣੀ, ਕਿ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਲਵੋਗੇ? ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਨਾ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਪੇ ਹੀ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਲੈ ਆਏ, ਛੁਰੀ ਉਸਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਇਹਦਾ ਕਾਲਜਾ ਕੱਢ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਖਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਚਲਾਵਾਂ। ਬਹਾਦਰੀ ਦੇਖਣੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਹੱਥ 'ਚ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿਓ, ਕੱਢੇ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਐਨਾ ਨਪੁੰਸਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰਾਂ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੱਚਾ, ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਾਲਜਾ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਤੁੰਨਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ-ਦਿੰਦੇ ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਰਮ ਜੰਬੂਰ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਇਹਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਸ ਲਾਹੇ ਰੋਜ਼, ਇੱਕ ਦਿਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁਣਾ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਦਾ ਲਾਹਿਆ, ਹੱਡੀਆਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਮਾਸ ਸਾਰਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੂਸਰੀ ਬਾਂਹ ਦਾ ਲਾਹ ਦਿਤਾ, ਕੋਈ ਦੁਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਲੱਤਾਂ ਦਾ ਲਾਹ ਦਿਤਾ, ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਪੱਟਾਂ ਦਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ। ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਪੇਟ ਦਾ ਮਾਸ ਲਾਹੁਣ ਲਗ ਗਏ, ਛਾਤੀ ਦਾ ਜਦੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਫਰਖਸੀਅਰ ਦਾ, ਉਹ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ? ਤੂੰ ਐਡਾ ਦੁੱਖ ਸਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਤੋੜ ਦਿਤਾ। ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਸਤਿ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਓ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਕਾਨ ਸੀ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਰਾਖੀ

ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬੇੜੀਆਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਬੈਠਾ, ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਠਾ ਢਾਹ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗਣ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ -

ਸਮ ਮੰਦਿਰ ਕੇ ਜਾਨਹਿ ਨਯਾਰੋ।

ਜੀਰਣ ਹੋਏ ਤਯਾਗ ਪਧਾਰੋ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ - ੧੩੫੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਛਾਣ ਏਸ ਦੇਹੀ 'ਚ ਕੌਣ ਹੈ। ਪੁੱਛ ਲਓ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਦ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ!-

ਨਾ ਇਹ ਮਾਨਸੁ ਨਾ ਇਹ ਦੇਉ ॥

ਨਾ ਇਹ ਜਤੀ ਕਹਾਵੈ ਸੇਉ ॥

ਨਾ ਇਹ ਜੋਗੀ ਨਾ ਅਵਧੂਤਾ ॥

ਨਾ ਇਸੁ ਮਾਇ ਨ ਕਾਹੂ ਪੂਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੧

ਨਾ ਇਹ ਜਤੀ ਹੈ ਨਾ ਸੇਉ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼, ਉਹਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਭੈਣ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਭਰਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਹੈ -

ਇਆ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਕੌਨ ਬਸਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੧

ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕੋਊ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੧

ਫੇਰ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹਦੇ 'ਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਸਮਝੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਓ ਸਮਝੋ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।

ਸਮਝੋ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਆਓ। ਪਹਿਲਾ ਸੁਣਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੰਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਹੋ ਜਾਣ ਫੇਰ ਨਿਧਿਆਸਣ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਧਿਆਸਣ ਹੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਜੋ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ -

ਨਾ ਇਹੁ ਗਿਰਹੀ ਨਾ ਓਦਾਸੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੧

'ਚਲਦਾ.....'

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੈ-ਜੀਵਨੀ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ

ਨੋਟ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਇੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਨਗਰ ਧਮੋਟ ਤਹਿਸੀਲ ਪਾਇਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਖੇ 17 ਜੂਨ 1918 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਆਪਣੀ ਕਥਾ, ਆਪਣੇ 83ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਵਖਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਨੂੰ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਹੇ ਓ। ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਇਹ ਠਹਿਰਨ ਜਾਚ ਨਾ ਜਾਣਦਾ

ਲੰਘ ਗਿਆ ਨ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ।

(ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਤਜਰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਬੁੱਢਾ ਹੋਆ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੰਬਣ ਲੱਗੀ ਦੇਹ।

ਜੇ ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਜੀਵਣਾ ਭੀ ਤਨ ਹੋਸੀ ਖੇਹ।

(ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ)

ਅਸਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦੈ। ਆਪ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਏ ਓ, ਬਾਹਰੋਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਏ ਕਿ ਜੀ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੋਇਐ, ਅੱਜ ਕੀਰਤਨ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਅੱਜ 17 ਜੂਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ 17 ਜੂਨ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ 17 ਜੂਨ ਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ 20 ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਵੀ 20 ਤਰੀਕ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੀਬੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ, ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਿਐ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾਂ, ਇਥੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਕੁਦਰਤੀ

ਪਿਆਰ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਭਾਈ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਜਾਣੈ ਕੀ ਉਥੇ ਵੀ ਐਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੋਏਗਾ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੇ -

ਇਕ ਦੂ ਇਕ ਚੜਦੀਆ

ਕਉਣ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 762

ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿਆਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿਐ, ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦੈ, ਪਿਆਰ ਮੇਰਾ ਓਨਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਿਆ, ਜਿੰਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਿਭਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ -

ਏਕੁ ਜੁ ਸਾਧੂ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ

ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਅੰਚਲਿ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 1368

ਮੈਂ ਖਿੱਚ ਖਾ ਗਿਆ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ, ਵੈਸੇ ਓਥੇ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਸੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਨਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ। ਉਹ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਖੜੀ ਰਹੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਫ ਨਾ ਹੋਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਦਿਸੀ ਜਾਣੇ ਭਗਵੇਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੀ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਿਐ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਦਿਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਧੂ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ, ਏਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ, ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਚਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਹਿਨਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ, ਉਹ ਹੋਰ ਅਕਲ ਹੈਗੀ, ਇਹ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣੈ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣੈ, ਇਹ ਅਕਲ ਮੈਨੂੰ ਆਈਓ ਨਹੀਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ। ਇਹ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੋਚਦਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਵਲ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਫਿਕਰ ਪਿਐ ਹੋਇਐ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਵਾਬ ਆ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਤੂੰ

ਸਮਝਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਣਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਲੰਘੀ ਐ, ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਮਿਲਿਆ ਇਹ ਬੜੀ ਔਖੀ ਅਦਾਇਗੀ ਸੀਗੀ, ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਜਨਮ ਲੰਘਿਆ, ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ, ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ ਬਰੋਟੀਆਲਾ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀਗੇ।

ਉਥੇ ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਸੰਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਕਿ ਬੋਹੜ ਹੈ, ਕੋਲ ਖੂਹ ਹੁੰਦਾ, ਰਸਤਾ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ ਉਥੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਧੂਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਕ ਬੀਬੀ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾਇਆ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ। ਸੋ ਉਹ ਜਨਮ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਣਾ, ਨਾ ਲੈਣਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਡੇਰਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣਾ, ਆ ਗਏ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲੈਣੇ, ਨਹੀਂ ਉਹ ਬੋਹੜ ਸੀਗਾ ਹੁਣ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਖੜ੍ਹੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਬੱਲੇ ਬੈਠੇ ਰਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਕਪੀਨ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਧੂਣਾਂ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖਿਆਲ ਚਲਦੇ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ। ਅਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਸੀ, ਅਜੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੰਤ ਸਨ ਉਹ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੂਹ ਹੈ। ਟਾਂਵੇਂ ਟਾਂਵਿਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਤਪ ਵਾਲੇ ਸੀਗੇ, ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ ਆਪ ਨੇ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਜੇ-ਜਿੱਕ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਰੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ, ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਸੀ, ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦੈ, ਬੇਅੰਤ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ, ਸੁਣਦੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ। ਘਰਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੈ, ਕਿਸੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੋਣੈ, ਕਿਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ, ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੇਫਿਕਰ ਸੀਗੇ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਤੜਕੇ ਉਠ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੱਲਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਐਵੇਂ ਈ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਐ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਡੇ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ

ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਸੰਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹ ਤੁਰਿਆ ਰਹਿੰਦੈ ਸੰਤਾਂ ਦੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਗਏ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ, ਜਦ ਢੱਕੀ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢੱਕੀ ਵਿਚ। ਲੇਕਿਨ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ, ਕੁਛ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਸੀ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੇ ਬੋੜਾ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਸੀ।

ਸੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਆਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈ, ਅੰਦਰ ਆ ਜਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਜਦ ਬਾਹਰੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਲਏ। ਉਹ ਫੇਰ ਉਠ ਕੇ ਆ ਗਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਚੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਨਾ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਤੱਕੜੀ ਸੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਛੇ ਬੋਰੀਆਂ ਤੱਕ ਉਹ ਬੋਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਹ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਕੁਇੰਟਲ ਦੀ ਬੋਰੀ, ਛੇਵੀਂ ਬੋਰੀ ਤੇ ਵੀ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਉਹਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਇਕ ਖੱਡਾ ਸੀ ਕੰਧ ਦੇ ਵਿਚ, ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਵਿਚ, ਉਹਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਨਾ ਹੋਇਆ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦੀ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਐ, ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਛੁਡਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ। ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣ 'ਚ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਬਣ ਗਈ, ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੱਕ। ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਸੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਸੀ, ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਲੈ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਿਆ ਜਦ ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਸੀਗੇ ਸਾਧੂ। ਮੇਰਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਾਂ, ਉਹ ਸਮੇਂ ਲੰਘ ਗਏ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਸਾਧੂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਸਾਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?” ਆਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਸੰਗਤ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇ। ਕਹਿਣ ਕਿ ਕਾਕਾ ਤੈਨੂੰ

ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, “ਤੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਦੱਸਦਾ ਜੀ।” ਇਕ ਮਿੰਟ ਫੇਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਕੋਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਸਰਾ ਮਿੰਟ ਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਸੰਗਤ ਹੱਸ ਪਈ ਕਿ ਲੈ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, “ਖਾਮੋਸ਼।” ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਸੀ ਅਵਾਰਾ ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ। ਅਵਾਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਿਆ ਰਹਿ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ‘ਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਭਜਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਤੇ ਬੈਠਾ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੌਂਪ ਦੇਵਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਰਕ ਸੀ, ਪਰਖ ਸੀ, ਕਿ ਸਾਧੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਾਹ ਰਿਹਾ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸੀ, ਸੱਚਮੁਚੀਂ ਜਪਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸੀਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿ ਕੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਦਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਅੱਛਾ ਦੱਸ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ? ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਓਗੇ ਇਹ ਕੋਈ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਂ? ਇਹ ਕਮਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਾਤਾਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਊਗਾ, ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਲਊਗਾ ਕੋਈ, ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਦੇ ਦਊ। ਬਹੁ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਜੀ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਉਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਐਨੇ ‘ਚ ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜੇ ਤਾਂ ਕੁੰਡਾ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਦਾ। ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਮੁੰਡਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਜੇ ਪੰਗਤ ‘ਚ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦਸਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰੋਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤਿੰਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, “ਫੇਰ?” ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਨਾਉਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀਗਾ ਨਾਉਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ। ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ ਬਰੋਟੀਵਾਲੇ ਜਨਮ ਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਲੇਟ ਉਮਰ ‘ਚ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ

ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਫੇਰ ਚਲ ਪਓ, ਮੇਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਭੌਣੀ ਹੈ ਖੂਹ ਦੇ ਉਤੇ ਲੱਜ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਡੋਲ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੱਠ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜਿਥੇ ਗੱਠ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਬਣਿਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬਹਿ ਜਾ। ਐਨੀਓਂ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, 45 ਮਿੰਟ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਨਾ ਮੈਂ ਖੋਲ੍ਹੇ। 45 ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਬਣਿਆਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਾਧੂ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, “ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਬਣਿਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੈਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈਗਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ। ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬਣਿਆਂ, ਉਹ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਿਆਂ। ਉਹ ਘੁੰਮਦਾ-ਘੁੰਮਦਾ-ਘੁੰਮਦਾ-ਘੁੰਮਦਾ ਮੈਂ ਜੋ ਬਣਿਆਂ ਇਹਨੂੰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਅੱਗੇ ਰੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਹ ਪਿਆ ਸਾਡਾ, ਅੱਜ ਇਕ ਸੁਹਾਗਣ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਹੀ ਸੀ ਮੈਂ ਅਜੇ ਮੇਰੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਟ ਕਰ ਗਏ। ਕਾਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਗਏ ਕਿ ਇਸ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਪੁੱਟ ਲੈ। ਸਿਰਫ ਤੇਰਾ ਇਕ ਕਦਮ ਰਹਿੰਦੈ, ਉਹ ਪੁੱਟ ਲੈ। ਉਹ ‘ਜੀਵ’ ਲਾਹ ਦੇ, ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਹੈਗਾ। ਜੀਵ ਤਾਂ ਬਣਿਆਂ, ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ। ਕਦੇ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਜੰਮਿਆ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸੱਜਣ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਬਹੁਤ ਸੀ ਇਕੱਲਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਗੋਛੇ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਕਰਦੈ, ਪਾਠ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਰਦੈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, “ਕੀ?” ਓਦੋਂ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਸਰਕੜੇ ਹੁੰਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦ ਸਰਕੜਿਆਂ ‘ਚ ਜਾਂਦੈ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋਂਦਾ ਹੁੰਦੈ ਇਹ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਣਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ

ਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ, ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਆਣਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਇਹਨੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਏਸੇ ਧੁਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਸਰੀਰ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਹੀ ਰੱਖੀ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੁਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਰਿਆ। ਬੀਜੀ ਦਾ ਲੋਕ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਮੈਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਥਾਂ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਅੱਡ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗਣ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਇਹਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰੋਈ ਜਾਣੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ। ਜਦ ਆਵੇ ਓਦੋਂ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਆ ਕੇ ਦੱਸ ਕੇ ਗਏ ਕਿ ਇਥੇ ਚਾਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਂ ਹੱਥ ਪਾ ਲਈਏ, ਤੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ, ਚਾਹੇ ਅਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਈਏ, ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਹੋਈਏ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਧਸ਼ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰਾਗ ਆਇਆ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਖਤਮ ਹੋਏ, ਸਾਧਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਲਾਂਬੱਧੀ ਮੈਂ ਇਕ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਜਿਹੜੀ ਫੁਰਨਿਆਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਿਹਾ। ਸਿੱਧ ਵਿਚ ਵੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਧ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾਂ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਓਗੇ ਤੁਸੀਂ। ਗੰਨਾ ਗੁੱਡਦੇ ਸੀ ਉਹ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਵਿਹਲਾ ਹੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਗੰਨਾ ਗੁੱਡਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾ ਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਜੀ, ਨਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਲਾਓ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਉਣੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਲੈ ਲਊਂਗਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਹੈਗਾ। ਪਰ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਉਹ ਕੀ ਹੈ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅੱਜ ਗੁਡਾਈ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣੈ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਕਿਆਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ੧੯ ਸਤਿਨਾਮ ਯਾਦ ਕਰੋ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈਣੈ। ਕਿਆਰੇ

ਲੰਬੇ ਸੀ ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੂਰੀ ਯਾਦ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਧ-ਵਿਚਾਲੇ ਹੋ ਗਈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਣੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣੈ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਸੀ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੋਣੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਨਵੇਂ ਫਾਰਮਰ ਆਏ ਨੇ, ਪੁਲਿਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚੀ ਫਿਰੇਗੀ, ਉਥੇ ਕੇਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੁਲਿਸ ਲੈ ਗਈ ਫੜ ਕੇ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। 60 ਮੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਛੁਡਾਈ। ਉਹ ਐਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਤੁਰਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਉਥੇ ਰਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ, ਤੂੰ ਚਿੱਠੀ ਦੇਖ ਕੇ ਚਾਹੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਉਣਾ ਇਥੇ। 4 ਕੁ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਉਣਾ, ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਣੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਜਾਏਗਾ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜੂਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਾਤ ਕੱਟ ਲਊਂਗਾ। ਹੁਕਮ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਇਲਾਕਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ ਮੂਹਰੇ, ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋਂਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਓ। ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ। ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘਿਆ, ਜਿੰਨਾਂ ਉਹ ਰੋਂਦੇ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਸੀ। ਯਾਨਿ ਵਿਛੜਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੀ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸੀ ਸਾਰੇ। ਨੇੜੇ ਚਾਰ ਕੁ ਮੀਲ ਤੇ ਇਕ ਝੌਂਪੜੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਰਾਤ ਕੱਟ ਕੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਵਿਚੀਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਦੀ। ਕਰਾਚੀ ਮੈਂ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੱਗੀਆਂ ਇਕ ਬੈਡ ਕਵਰ ਸੀ, ਇਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮੈਂ ਲੈ ਆਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਪਾਹ ਬੀਜੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਆਪ ਦਾ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ, ਇਹਨੇ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਪਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਹਿ ਲਾ ਕੇ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦੈ। ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ। ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਠ

ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਵਿਛਾ ਦਿਓ, ਸਰਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਉਹ ਉਪਰ ਲੈ ਲਈ। ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚਾਦਰਾਂ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਾਲਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਸਭ ਪਏ ਰਹੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਛਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ।

ਉਹ ਪਿਆਰ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਮਾਣਿਆਂ। ਗਲਤੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ, ਗੁੱਸੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡਿਆ, ਫੇਰ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ ਸੀ।

ਉਹ ਦਿਨ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾਨਾਂ, ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਆਂ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਹਦੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਈ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਸੀ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕੱਲਾ ਰੋਇਆ ਕਰਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਵੀ, ਇਕ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਨੂੰ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹੋਗੇ। ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਗਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਇਹ ਮੈਂ ਤੋਲਦਾਂ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ ਮੇਰਾ ਵਾਕਫ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਜਾਣੈ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਕੋਈ ਐਸੇ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਿਹਦਾ ਮੈਂ ਬਦਲਾ ਲੈ ਜਾਵਾਂ। ਜਿੰਨੇ ਕਰੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਨਾਂ। ਜੇ ਇਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਐ, ਸਿੱਧ 'ਚ ਹੋਇਐ, ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਹੋਇਐ, ਹੋਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਇਐ, ਉਹ ਮੈਂ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਈਮਾਨਦਾਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰੇ ਨੇ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਪਾਠ ਕਰੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਰੱਖਿਆ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਏ ਕਿ ਇਹਦਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਗਏ ਨੂੰ ਬਦਲਾ ਮਿਲੇ। ਨਹੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਛੱਡਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਜਿਹਦਾ ਮੈਂ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਹੋ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾ ਰਿਹਾਂ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ

ਵਿਛੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਓਹੀ ਪਿਆਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਇਕੋ ਨੇ ਦੇਣੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਸ ਰੱਖਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਕੋ ਸੱਜਣ ਬਣਾਇਐ। ਇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਸਮਝਿਐ। ਆਹ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਹਾਵਾ ਬਾਗ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੜਹਿ

ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥ ਅੰਗ - 1102

ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਵੰਡਿਆ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਓ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰ ਲਈ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਬੰਦੇ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ, ਕਈ ਬੰਦੇ ਚੰਗੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਮਾੜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ ਸਦਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਕਦੇ ਸਦਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ

ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ॥

ਅੰਗ - 876

ਸੋ ਰਹਿਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਇਥੇ ਰਹਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਦਾ ਕੋਈ।

ਜੇ ਸਉ ਵਰਿਆ ਜੀਵਣਾ ਭੀ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਖੇਹ॥

ਅੰਗ - 1380

ਬਾਕੀ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਕਤਾਅ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੇ ਓਂ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਿ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਛਪਰੀਆਂ 'ਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਛੱਡਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਭਾਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੈ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ, ਕਿ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਵੀ ਹੋਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਹਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ

70 ਸਾਲ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਲੀਜ਼ ਮਿਲੀ, ਬੀਮਾਰ ਹੋਇਆ, ਦਿਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ, ਮੁੜ ਕੇ ਲੀਜ਼ ਮਿਲ ਗਈ, ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾ ਆਇਆ, ਬਾਈਪਾਸ ਸਰਜਰੀ ਹੋਈ, ਫੇਰ ਗਲ 'ਚ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਾਰਪੀਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਜਿਹਨੂੰ ਜਨੇਊ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹੋਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਹੁੰਦੈ, ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕੋਈ ਵੀ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਹੁਣ ਮੰਨ ਲਿਆ ਮੈਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਹੀ ਗਿਣਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੱਟਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਹੀ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਮਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਅਮਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ -

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ
ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ॥
ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ
ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ॥

ਅੰਗ - 83

ਸੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਹੁਣ, 82 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ, 83ਵਾਂ ਆ ਗਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਸਿਹਤ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਕਰਮ ਭੋਗਣਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਭੁਗਾ ਕੇ ਮੇਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੇਰੁਖੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਫੁਰਨਾ ਕਰਦਾਂ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿਤੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਮਿਲਦੈ। ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਠੰਢੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਝੋਂਪੜੀਆਂ 'ਚ ਵਸ ਜਾਓ। ਟੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਡਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਪਰ ਉਹ ਹੈਗੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ। ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਾਥ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਸਿੱਧ 'ਚ ਗਿਆ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੇ ਆਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀਗਾ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਟਾਂਵੇਂ-ਟਾਂਵੇਂ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ, ਜੇ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਇਹ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਨਾ, ਘਰ-ਘਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਨਿਆਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ ਇਹ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਵਿਚ ਗਿਆ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਲਈ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਚਾਰ ਏਕੜ ਕਪਾਹ ਬੀਜ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਬੀਜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਸਿੱਖ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ

ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਬਹੁਤਾ ਖਰਚ ਜਦ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾੜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਲ ਨੂੰ, ਟਿੱਬੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ, ਗੜ੍ਹਵਾ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਫੜਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਬਚਨ ਕਰੀ ਜਾਣੇ, ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਕਦੇ ਮੈਂ ਕਰੀ ਜਾਣੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣੀ ਜਾਣੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਰੀ ਜਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਜਾਣੀਆਂ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦੈ। ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਇਕ ਦਮ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ, ਸੋਟੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਵੀ ਜਾਈਦੇ, ਉਹ ਐਉਂ ਚੌੜੀ ਕਰ ਲਈ, ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਅੱਜ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੁਹਰੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੇ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀ, ਜਾਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਪਿਉ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਅੱਗ ਵਿਚ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਉ ਚਾਹੇ ਜਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਕੱਢ ਲਿਆਉਂਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗਿਆਂ। ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਾ ਆਈ ਕਿ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟਣੈ, ਸੁਟਣੈ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੇ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਬਚਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਭੋਗ ਲੈ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ। ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਭੋਗ ਲੈ। ਮੈਂ ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਘਰ ਭੇਜਣਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਰੋ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ, ਲੇਕਿਨ -

ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।

ਕਰਮਗਤੀ ਐਨੀ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਭੋਗਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਆਉਣੈ, ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲੈਣੇ-ਦੇਣੇ, ਔਖੇ-ਸੌਖੇ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ, ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਏਸ ਜਨਮ ਦੇ, ਇਹ ਤੂੰ ਭੋਗ ਲੈ। ਤੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਰੱਖ, ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਔਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸੀ। ਉਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਕਰਮ ਹੁਣ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੋਇਐ। ਨੁਕਸਾਨ ਇਹ ਕਿ

ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਹ ਬੜੀ ਟੇਡੀ-ਮੇਢੀ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਬਗੈਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਠ ਦਾ ਕਦੇ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਪਾਠ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਆਉਂਦਾ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਇਆ, ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਰਿਹਾ। ਸਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ -

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ

ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ॥ ਅੰਗ - 10

100% ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਣੀ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਉਗਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰੂੰਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ। ਉਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਬਾਦਕਾਰ ਸੀਰੋ, ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਟੋਭਾ ਵਧੀਆ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕਰਾਹ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੀਰਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੁੜੀਏ ਅੱਜ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲਿਆਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਪੂ ਅੱਜ ਤਿੰਨ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਬੀਬੀ ਨੇ। ਹੁਣ ਦੋ ਤਾਂ ਉਹ ਸੀ, ਤੀਸਰਾ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਸੀ ਪਰ੍ਹੇ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੀਜਾ ਬੰਦਾ ਵੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਹੈਗਾ। ਉਤਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸੀ ਉਹਦਾ ਨਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਹ ਮੁੰਡਿਆ ਗੁਰਪਾਲ, ਜਾਹ ਉਹ ਨਿੱਕੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਬੈਠੇ ਸਵੇਰ ਦਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਪੂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਐਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਖਾਣੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਖਾਣੀ ਨਹੀਂ। ਕਰਾਹ ਚਲਾਉਣ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਾਹ ਕਰਾ ਲੈ, ਇਕ ਰੋਟੀ ਮੈਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰੋਜ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਰੋਟੀ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੀਂ। ਉਹ ਵੀ ਅੜ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਬਲਦ ਜੋੜ ਦਿਤੇ, ਮੈਂ ਕਰਾਹ ਦਾ ਕੰਨਾ ਫੜ ਲਿਆ, ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਰੀਗਰ ਦੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਇਐ ਕਰਾਹ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਬਈ ਤੇਰਾ ਰੋਟੀ ਜੋਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਐ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭਲਾ ਕਰਵਾ ਲੈ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਓਦੋਂ ਮੇਰੀ ਆਈ। ਛੋਟਾ ਸੀ 18-19 ਸਾਲ ਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਭਲਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਰ ਦੇ ਪਰ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ 'ਚ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬਾਪੂ! ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬ ਛਡਾਉਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਛੁਡਾ ਦੇਂਗਾ ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਕਿ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ। ਮੁੰਡਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਉ ਜੀ! ਮੈਂ ਛੱਡੀ ਸ਼ਰਾਬ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਬੀਬੀਆਂ, ਨਸਵਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਂਗਲ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਡੋਲ੍ਹ ਗਈ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਐਨੀ ਕੁ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ ਬਜ਼ੁਰਗ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਆਹ ਆ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਾੜ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ।” ਜਦ ਮੈਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸਾਬੀ, ਆਹ ਮੁੰਡਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਇਹਨੇ ਦੁਫੇੜ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋਇਆ। ਘੁਮਾ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਮਾਰੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਟੁੱਟਿਆ। ਇਹ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਛੁਡਾਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਆਇਆ, ਪਿੰਡ ਵੀ ਓਹੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਉਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਿਵਲ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਸੈਕਟਰੀਏਟ 1957 ਵਿਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਟਿਆਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਰਚੇਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਂਚ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਕਮੀਸ਼ਨ ਮਿਲਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ਇਕ ਠੇਕਾ ਕਰਿਆ, ਉਹ ਮੈਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਹਰ ਆਇਓ। ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇਵੇ। ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਲਓ ਛੇ ਲੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਲੈ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਪਰ ਲਿਖੋ ਨਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੁਕਮ ਚੰਦ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਇਹ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਹੋ ਗਈ ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਆਇਆ ਅੱਜ ਦੇ 15 ਲੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ। ਕਹਿੰਦਾ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਫਤਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਆ ਲਓ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ। ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਮੇਰੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿਓ। ਸਿਰਫ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਰਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ, ਜਨਰਲ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਏ। ਮੈਨੂੰ ਡੇਗ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਮਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਸਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਤੂੰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿੱਡਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੈਸਾ ਲਿਆ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ। ਸੋ ਦਸਿਆ ਕਰਕੇ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਸਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਅਫਸਰ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਸੀਰੋ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਿਵਲ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ

ਅਫਸਰ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਆਹ ਦੇਖ, ਤੇਰੀਆਂ ਫਾਇਲਾਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਲਗ ਕੇ ਇਥੇ ਤਕ ਆ ਗਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਥੱਲੇ ਦੋ ਬਰਾਂਚਾਂ ਹੋਰ ਨੇ, ਆਹ ਪਈਆਂ ਨੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਫਾਇਲਾਂ। ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਤੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਕੱਢਦੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਐ ਕਿ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤੇ 11 ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਭਨੌਟ ਸਾਹਿਬ! ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਗਿਰਜਾ ਹੁੰਦੇ ਨਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਹੁੰਦੇ? 18 ਸੈਕਟਰ ਵਾਲਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਡਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੇ। ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸਿਐ। ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਡਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਲਾਈਨ ਕੱਢ ਲਓ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਇਥਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਐ, ਹੇਠਾਂ ਚਲੇ ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ, ਤੱਕ ਐਡਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾਂ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਇਕ ਬੰਬ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਇਕ ਬੰਦਾ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਖੇਤੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਸ਼ੂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ, ਮੇਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰੂਗਾ, ਮੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਕੀ ਕਰੂਗਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਜਨ ਹੁਣ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੜਕੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਲੱਗ ਜਾਨਾਂ, ਰਾਤ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਜਦ ਜਾਂਦਾ, ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਸੋਚ ਰਖਦੇ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸਿਐ ਕਿ -

ਇਹ ਜਗੁ ਸਚੇ ਕੀ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚ ਵਾਸੁ॥

ਅੰਗ - 463

ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੱਚੇ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ ਕਿ 1958 ਦਾ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤੀ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਭੋਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੇ ਦੋ ਬਰਾਂਚਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਮੇਰੀ ਇਕੱਲੀ ਸੀਟ ਤੇ। ਉਹ ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬੀਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਬਗੈਰ ਦੱਸੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਬਾਲਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕੱਢੋ ਪਾਣੀ ਇਹਦਾ। ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਖੇਤ 'ਚ ਕਣਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਊ। ਖੇਤੀ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਕਰੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਉਹ ਵੀ ਉਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆ ਗਿਆ, ਇਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹਾਲ ਚਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਪੈਸਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਥੇਰਾ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਆਪਾਂ ਟਰੱਕ ਲੈ ਲੈਨੇ ਆਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਨੇ ਆਂ, ਮੈਂ ਗੁਦਾਮ ਲਏ ਹੋਏ ਨੇ, 65 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਆਪਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਬਾਕੀ ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਣੇ, ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ, ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਾਲਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਿਰਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ। 13 ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, 52 ਹਜ਼ਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਛੱਡੋ ਪਰ੍ਹੇ ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਨੈ। ਆਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬਿਲੁਕਲ ਹੀ ਗਏ ਆਏ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਖਾਣੀਐ। ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਫਿਕਰ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਤੂੰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਿਆ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਹੋਇਆ। ਕਾਰ ਮੈਂ ਆਪ ਡਰਾਈਵ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜੀਪ ਡਰਾਈਵ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਵਜੇ ਆਉਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਕਾਰ ਚਲਾਓਗੇ ਜਾਂ ਜੀਪ ਚਲਾਓਗੇ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਹੱਸ ਪਿਆ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਨਾ ਜੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗ ਜਾਏ ਦੇਹੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਜਿਗਰਾ ਹੈ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਉਠਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਲੰਗਰ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਬੁਲਾ ਲਏ ਉਸ ਦਿਨ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਲੱਗਿਆ ਲਾਈਨ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਛਕ ਲੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

(*****)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ—ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਜੂਨ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ 1606 ਈ. ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੁਖਮਨੀ ਦੇ ਰਚੇਤਾ 'ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜੋਤਿ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਰਜਨ ਹਾਰੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਰਚੇਤਾ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ, ਨੂਰੀ ਜੋਤਿ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੈਸੀ ਅਨੂਠੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ? ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰਮਾਣਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਭੱਟ ਬਾਣੀ ਤੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨੇੜਿਉਂ ਵੇਖਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਨੂਰੀ-ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਏ। ਆਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਕਰੀਏ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਰਚਨਾ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਲਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਸਨ। ਸਾਧ ਦੀ ਅਚਰਜ ਕਥਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

1. ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨੈ ਕਉਨ ਪ੍ਰਾਨੀ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਭ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨੀ॥
2. ਸਾਧ ਸੰਗ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
3. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਾਧ ਰਿਦ ਬਸੈ॥
4. ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

(ਅੰਗ—271-272)

ਆਪ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪ, ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਧੀਰਜਵਾਨ, ਨਿਰਮਲ, ਨਿਮਰ, ਆਤਮ-ਰਸੀਏ, ਸਭ ਤੇ ਦਿਆਲੂ, ਸਮਦਰਸੀ, ਬੰਧਨ-ਰਹਿਤ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਸੁਖ-ਸਹਜ-ਨਿਵਾਸੀ, ਸਗੋਂ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਸਰੂਪ ਸਨ। ਐਸੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਧਰਮ, ਸੱਚ, ਨਿਆਂ, ਸ਼੍ਰੇਮਾਨ, ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਹੱਕ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਆਉ ਐਸੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਚੋਂ ਕਰੀਏ, ਬਾਣੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸੀ :

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ॥

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਅਲੇਪ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਅ. 8)

ਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਸੰਤ, ਸਾਧ ਜਨ

ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਛੇ ਲਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

1. ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨੀ;
2. ਸੁਖਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ ਤੇ ਵੈਰ-ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ;
3. ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣੀ ਅਤੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣਾ;
4. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਇਉਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਉਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ;
5. ਸੱਜਣ ਤੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਰਖਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਬਣਾਉਣਾ;
6. ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਸੁਣਨੀ ਅਤੇ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣਨਾ।

ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਧ੍ਰਾਨੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਪੂਰਨਹ॥
ਗ੍ਰਾਨੰ ਸਮ ਦੁਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ॥
ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ॥
ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ
ਅਲਪ ਮਾਯਾ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ॥
ਉਪਦੇਸੰ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰਹ
ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਭਾਵਨੀ॥
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣੰ
ਆਪੁ ਤ੍ਰਿਗਿ ਸਗਲ ਰੇਣੁਕਹ॥
ਖਟ ਲਖੁਣ ਪੂਰਨੰ ਪੁਰਖਹ
ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸੂਜਨਹ॥ ਅੰਗ—1357

ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ - ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ, ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਵੈਰ, ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਰਖਣ ਵਾਲੇ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਸਭ ਦੇ ਸਜਣ, ਨਿਰਮਲ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰੱਬੀ-ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵਯਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਣੀ ਵੀ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਭੱਟ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਤਕਣੀ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਗੁਨਾਹ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਧੋਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ -

ਅਮਿਅ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ਹਰੇ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਜੇਹੀ ਸਮਰਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਵਿਚ, ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ‘ਪ੍ਰਭ ਪਲਕ ਪੇਖਤ ਨਵ ਨਿਧੇ’। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਮਨ ਸੂਯੇ ਰਾਹੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਕਚਹੁ ਕੰਚਨੁ ਭਇਅਉ

ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਸੁਵਣਹਿ ਸੁਣਿਓ॥

ਬਿਖੁ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੁਯਉ

ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖਿ ਭਣਿਅਉ॥ ਅੰਗ — 1399

ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਕੱਚ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਿਖ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ) ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਲਾਲ ਵਾਂਗੂ ਕੀਮਤੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਪਥਰ ਜੀਵਨ, ਮਾਣਕ ਮੋਤੀਆਂ ਤੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਚੰਦਨ ਬਣ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਵੰਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦਲਿਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਮਾਲ ਹੈ - ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ ਦੂਜੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੱਟ ਮਥਰਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਹੋ ਜੋਤਿ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਈ -

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥

ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਯਉ॥

.....
ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ॥

ਅੰਗ — 1408

ਜੋਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਏਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ‘ਮਾਨੁਖ ਕਾ ਕਰਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਨੁ’। (ਅੰਗ-895) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜੋਤਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਵਿਚ ਧਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇੰਜ ਹੀ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ -

ਪ੍ਰਗਟ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗੈ ਤੇਜ ਭੂਅ ਮੰਡਲਿ ਛਾਯਉ॥

ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਪਰਸੁ ਪਰਸਿ ਗੁਰਿ ਗੁਰੁ ਕਹਾਯਉ॥

ਅੰਗ-1408

ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ

ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜਨੁ ਮਾਹਿ ਧਰੀ॥ ਅੰਗ — 1409

ਇਹ ਆਤਮਕ ਵਿਰਸਾ, ਇਕ ਜੋਤਿ ਨੇ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਤੀ ਲੋਹ ਅਤੇ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਸਨ। ਸਰੀਰ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਛਾਲੇ ਛਾਲੇ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਪਰੀਵਰਤਨ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹੋ ਹੀ ‘ਜੀਅ-ਦਾਨ’ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥ (ਅੰਗ-749)

ਇਸ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਕਿੱਨਾ ਹੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੇਖਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚੰਦੂ ਵਰਗੇ ਈਰਖਾਲੂਆਂ ਦਾ ਕੀ ਰੋਲ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਤੁਜ਼ਕੇ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ‘ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ’ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਛੜਯੰਤਰ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ‘ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ’ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਦਾ ਪਾਸਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ‘ਆਦਿ ਸਚ, ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ, ਹੋਭੀ ਸਚ, ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚ’ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਜ਼ਕਿ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਝੂਠ ਜਾਂ ਕੁਫਰ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਘਰ (ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਘਰ, ਏਕਤਾ, ਪਿਆਰ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸੰਗਤ, ਪੰਗਤ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹੀਂ, ਵਿਤਕਰੇ ਨਹੀਂ, ਉਚ ਨੀਚ ਨਹੀਂ, ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ, ਫੋਕੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਵਹਿਮ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਭਰਮਣ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਝੂਠੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਵਰਤ ਅਤੇ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਹਨ। ਨਾ ਕੋਈ ਵਰਣ ਵੰਡ ਹੈ, ਨਾ ਜਾਤੀ ਵੰਡ। ਇਕੋ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ, ਸੂਦਰ, ਵੈਸ਼, ਸਭ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਭ ਕਿਰਤੀ ਹਨ, ਕੋਈ ਵਿਹਲੜ ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਦੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਐਸੀ ਸੱਚ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਪਰੀ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਘਰ ਵਿਚ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਦਸਿਆ, ਇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਸਿਰਜਣਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਬ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ ‘ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ’ ਨਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਲੇਛ ਹਨ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਕਾਫਰ ਹਨ। ਸਭ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧਰਮ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਪੀੜਤ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਢਾਰਸ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮਾਜ-

ਤਿਆਗੀ ਵਿਰੱਕਤ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ, ਕਿਰਤੀ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੀਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਅਪਰਾਧੀਆਂ, ਠਗਾਂ, ਚੋਰਾਂ, ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ-ਇਨਸਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਲੰਮੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਹਰੇਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੱਬੀ ਕੁਚਲੀ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਨਵਾਂ-ਸਾਹਸ, ਨਵਾਂ-ਮਨੋਬਲ ਭਰ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਲੋਕ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚ ਕੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਨੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਉਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਥਤ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਇੰਜ ਹੀ ਆਪ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਵਜੋਂ ਸਤਿਕਾਰੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਰਵ-ਪੱਖੀ ਮਨੁੱਖੀ ਉਧਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਬਾਬਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ 'ਪਾਪ ਦੀ ਜੰਝ' ਕਿਹਾ। ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ 'ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁੱਤੇ' ਕਹਿਕੇ ਦੁਰਕਾਰਿਆ। ਨੇਕ ਇਨਸਾਨਾਂ, ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਐਸਾ ਸੀ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 'ਸੱਚ ਦਾ ਘਰ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਦਸਵੰਧ ਰਾਹੀਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਵਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਥਾਂ, ਜੈਨੀਆਂ, ਮੌਲਵੀਆਂ, ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੀਰਣ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਤੱਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਸੀ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਸਕਣ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ।

ਐਸੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਵਲ ਸਿਖਾਇਆ। ਇਹ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਹਉਂ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥ ਅੰਗ-1412

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ ਸੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੀ। ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਚਾਰ, ਦਿਯਾ, ਧਰਮ, ਦਾਨ, ਸਿਦਕ, ਸਬਰ, ਸੰਜਮ, ਖਿਮਾ, ਗਰੀਬੀ, ਸੇਵਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਗਹਿਣੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰੇ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪੰਨਤਾ ਹੋਈ।

ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਮਰਿਆਦਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜੇਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਇਤਿਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਪੁਨਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ, ਪੜਦੇ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣ ਦਾ, ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਚ ਕੁਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੂ ਰੀਤੀਆਂ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਚਾਰ ਵਰਣ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਸੰਧਿਆ ਨਹੀਂ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ, ਪਿਤਰ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨਹੀਂ, ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ, ਸਾਲਿਗਰਮ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਚ ਨੀਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਜੱਟ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਮਰਾਸੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਨਾਈ, ਧੋਬੀ, ਮਾਛੀ, ਤਰਖਾਣ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵਰਣ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਆਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਧਰਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 1566-67 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੂਝਵਾਨ ਫਰਾਖਦਿਲ ਅਕਬਰ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ) ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ 1571 ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਖੁਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਲਗਾਨ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨਰੋਏ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਕਲਪ ਦਿਤੇ। ਸਿਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ, ਸਿਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿਖ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮੁਖਾਂ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਔਖੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲੋਕਲ ਦੀਵਾਨ, ਤਲੁਕਦਾਰ, ਖਾਨ ਜਾਂ ਸਿਕਦਾਰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਕਬਰ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਘਰ

ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ। 1577 ਈ. ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ, ਪਿੰਡ ਤੰਗ ਦੇ ਜ਼ਮੀਦਾਰ ਨੂੰ 700 ਰੁਪਯਾ ਅਕਬਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਜੋਂ ਦੇਕੇ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂਕਿ ਦੂਰ ਦੂਰੋਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਜੁੜੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਅਮੀਰ, ਗਰੀਬ, ਧਨਾਢ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਿੱਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ, ਕਾਮੇ ਆਦਿ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਭ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਸੁਖਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 1553 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਸਨ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੀ, ਸਿਦਕ, ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਨਾਮਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਸੀ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਤਿਆਗੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਜਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਭਗਤ, ਸੁਹਿਰਦ, ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਸੰਚਾਲਤ ਹੋਈ ਸਿਖ ਲਹਿਰ, ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਲੋਕ-ਲਹਿਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ 1588 ਈ. ਵਿਚ ਐਸੇ ਹੀ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਪੀਰ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਈ। ਸਿਖੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਨਵਾਂ ਕਸਰਬਾ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਏਥੇ ਦੁਖੀਆਂ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ 1590 ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਸਾਇਆ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੁਝ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਖੂਹ ਲਵਾਏ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਣੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਹਿਰ

ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਏਨੀ ਵਧ ਗਈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਢੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਢੁਕਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਨਿਭਾਇਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਜਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। 6000 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਵੱਖ - ਵੱਖ ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ, ਭੱਟਾਂ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ (ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੰਮਿਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਇਹ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗਿਆਤਾ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਲੋਕ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। 16 ਅਗਸਤ, 1604 ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਜੀ ਹੋਈ ਪਾਲਕੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਚੋਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਇਆ—

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ

ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ—783

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ, ਹਿੰਦੂ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋਣੀ ਪਰੰਪਰਾਈ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਅਜੀਬ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਮੁਗਲ ਸੁਲਤਾਨ ਅਕਬਰ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਤੋਹੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਟਾਲੇ ਵਿਖੇ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਭੇਜੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਹਿਤ ਭੇਜੀ। ਬੀੜ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਕੇ ਅਕਬਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ 51 ਮੋਹਰਾਂ ਮੱਥਾਂ ਟੇਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਖਿਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਆਦਰ ਵਜੋਂ ਖਿਲਤ ਭੇਜੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1598 ਈ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਤਮਕ ਸੇਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਅਕਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਮਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜੋ 10-12 ਫੀ ਸਦੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਰ ਸਮੇਂ ਰੱਬੀ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੱਗ ਭੱਗ ਤੀਜਾ ਭਾਗ, 2000 ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੂਠੇ ਅਨੁਭਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਛਲਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਭਰੇ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉੱਚ ਨੀਚ, ਜਾਤ ਪਾਤ, ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ, ਰੰਗ ਰੂਪ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨਾ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਸੁ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਬਾਣੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿੰਨੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਉਸ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਸਰੂਪ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਰਹਿਦੇ ਗੁਰੂ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ

ਮੀਨ ਕੁਲੀਨ ਹੇਤੁ ਨਿਰਬਾਣੀ।

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ

ਜਿਉ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ।.....

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 24/23

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਲਹਿਰ, ਸਰਬ-ਪ੍ਰਿਆ ਤੇ ਸਰਬ-ਪਰਵਾਣਿਤ ਲਹਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਦੀਨੋ-ਇਲਾਹੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਟੜਵਾਦੀ ਸ਼ਰਧੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦਾ। ਪਰ ਅਕਬਰ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਪਈ। ਕੁਝ ਸੰਕੀਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਕਟੜਵਾਦੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕਟੜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਬੜ੍ਹਤਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਦ

ਕਰੇਗਾ। ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਸਮੇਂ ਸੰਕੀਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਡਿਠਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਤਖ਼ਤ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੇ ਝਗੜਿਆ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸ਼ੜਯੋਤਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਦਰਜ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

“ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹਿੰਦੂ, ਪੀਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੋਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਸਗੋਂ ਨਾਦਾਨ ਅਤੇ ਬੇਸਮਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਖਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਢੋਲ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਉਸ ਵੱਲ ਧਾਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਈਮਾਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਗਰਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੁਦਤਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠ (ਦਰਅਸਲ ਸੱਚ) ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜਾਵੇ।

“ਆਖਿਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਰੋ ਇਸ ਰਾਹ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੁਛ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ। ਖੁਸ਼ਰੋ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਉਥੇ ਹੋਇਆ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੀ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ) ਥਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਗਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਜਾਹੇ ਜਲਾਲੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ, ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।”

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਪਰਤਾਪ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸਰਵ-ਪ੍ਰਿਅਤਾ ਕਈਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਰੜਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੌਲਵੀ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ਰੋ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਵਾਂਗ ਨੇਕ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ

ਜਰਨੈਲ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੀਰ-ਮੁਰਸ਼ਦ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸਤ੍ਹਾ ਹਥਿਆਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੁਚਲਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਇਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਲਾਇਆ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੋਵੇ। ਜਰਨੈਲ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ਰੋ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਿਆ ਚਨ੍ਹਾਬ ਪਾਰੋਂ ਖੁਸ਼ਰੋ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਟੜਪੰਥੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਜਿਸ਼ ਘੜੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ਰੋ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿਤੀ, ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਟਿਕਾ ਲਾ ਕੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਲਈ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਆਦੇਸ਼ ਲੈ ਲਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਆਦਿ ਕਈ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਕਈ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁਧ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਦੋਂ ਮੁੱਖ ਸਨ। “ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ” ਵਾਲੀ ਮਨੋ ਭਾਵਨਾ ਐਸੇ ਕਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ੜਯੰਤਰ ਵਿਚ ਚੰਦੂ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੱਥ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਘ੍ਰਿਣਿਤ ਕਾਰੇ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਨਸੋਅ ਸੀ ਕਿ ਕਟੜ-ਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਰੜਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਝੂਠ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਸੱਚ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਭਰੇ ਸੰਬੰਧ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੋਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਅਤੇ ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਰਾਸਰ ਝੂਠਾ ਮਨਘੜਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਦੰਡ ਭਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਚੰਦੂ ਨੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਝ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੋੜਿਆ ਗਿਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਨਾ ਆਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਅਟੱਲ ਰਹੇ। ਚੰਦੂ ਨੇ ਕਈ ਡਰਾਵੇ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਰਹੇ। ਉਪਰੰਤ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਇਹ ਫਤਵਾ ਲਵਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ-ਜਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਝਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਕਾਰਨ ਅਡੋਲ ਚਿਤ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਰਮ ਲੋਹ ਤੇ ਬਿਠਾਣਾ, ਗਰਮ ਰੇਤਾ ਸੀਸ ਤੇ ਪਾਉਣਾ, ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮਿਲਤ ਸਨ। ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਅਮਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਲੈ ਗਏ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ, ਇਜ਼ਤ, ਮਾਣ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਜੂਝਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਝਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਉਠ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸੋਧ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋ-ਰਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ, ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ, ਵਰਣਾਂ, ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧਾਂ 'ਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾੜਿਆਂ, ਵੈਰ ਭਾਵਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਕੱਟੜਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੇਲਾਗ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਸਾਰ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਰਖਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ‘ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ’

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 54)

ਪਉੜੀ ਤੀਸਰੀ

ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਣੁ; ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਨੂੰ ਕੋ=ਕੌਣ ਗਾਵੈ=ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਭਾਵ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਮੀਚਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਪਰਲੋ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੬

ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਣ ਸਮਥੁ

ਅੰਗ - ੧੪੦੪

ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੇਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਇਤਨੇ ਬਲੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਭੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕੇ ਵਾ: ਗਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ।

ਗਾਵੈ ਕੋ ਦਾਤਿ; ਜਾਣੈ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ (ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭੀ) ਦਾਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਗਿਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਵਾ: ਉਹ ਕੋ = ਕਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਵੈ = ਗਾ ਸਕੇ ਵਾ: ਕਥਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਨੀਸਾਣੁ = ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਗਾ ਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਐਸਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਗੁਣ ਵਡਿਆਈਆ ਚਾਰ॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ = ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੋ = ਕੌਣ ਗਾਵੈ = ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ, ਜਿਵੇਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣਾ, ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਭੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਥਾ :

ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਨੇ ਪਾਲਦਾ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ॥ ਅੰਗ - ੪੭

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ.....॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ॥

ਅੰਗ - ੧੫੬

ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੋ ਚਾਰ = ਸੁੰਦਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੌਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਵਡਿਆਈ ਆਚਾਰ = ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਆਚਾਰ = ਕਰਤੱਬਾਂ ਨੂੰ ਕੋ = ਕੌਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਨੋਟ : ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਵਡਿਆਈਆਂ ਚਾਰ' ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਰਥ ਦੇ ਲਈ "ਵਡਿਆਈਆਂ ਚਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਆਚਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧੇ! ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਕੋ = ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ = ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਸਾਜਿ ਕਰੇ ਤਨੁ ਖੇਹ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕੋ = ਕਿਹੜਾ ਗਾਵੈ = ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ੮੪ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਿ = ਰਚ ਕੇ ਸਾਰੇ ਤਨੁ = ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖੇਹ = ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਤਨੁ = ਦੇਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਸਾਜਿ = ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਤਨੁ = ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਖੇਹ = ਨਾਸ ਭਾਵ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਅਸਚਰਜ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ :

ਗੰਢੇਦਿਆਂ ਛਿਅ ਮਾਹ ਤੁਤੰਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੇ॥

ਅੰਗ - ੪੮੮

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਜੀਅ ਲੈ ਫਿਰਿ ਦੇਹ॥

ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਵਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜਦੋਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਨੂੰ ਕੋ = ਕੋਣ ਗਾਵੈ - ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਜਾਪੈ ਦਿਸੈ ਦੂਰਿ॥

ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਜਾਪੈ = ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥੂਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸੈ = ਦਿੱਖਣ ਤੋਂ ਦੂਰਿ = ਦੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥੂਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਤੱਕ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕੋ = ਕੋਣ ਗਾਵੈ = ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਵੇਖੈ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕੋ = ਕੋਣ ਗਾਵੈ - ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਦਰਾ = ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਭੀ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਹਦੂਰਿ = ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖੈ - ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਭਾਵ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੯

ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਣਦਾ ਵੇਖਦਾ ਕਿਉ ਮੁਕਰਿ ਪਇਆ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯

ਕਥਨਾ ਕਥੀ; ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਨਾ = ਕਥਾ ਨੂੰ ਕਥੀ = ਕਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੋਟਿ = ਘਾਟਾ ਨ = ਨਹੀਂ ਆਵੈ = ਆਉਂਦਾ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ; ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ॥

ਕੋਟੀ = ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਕੋਟਿ = ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਮੇ ਅਤੇ ਕੋਟਿ = ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ਿਵਜੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਿ = ਕਥਾ ਦੇ ਕਥਿ = ਕਥਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਕਥੀ = ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ।

ਕਥਿ = ਕਥਨ ਭਾਵ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਕਥਿ = ਕਥਾ ਤਾਈਂ ਕੋਟਿ = ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਟਿ = ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕੋਟੀ = ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਥੀ = ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਥਨੀ ਦਾ ਤੋਟਿ = ਤੋਟਾ ਭਾਵ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਭਾਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ (ਵਿਧੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ)

ਗਾਵੈ ਕੋ ਤਾਣੁ; ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ॥

ਉਤਨਾ ਹੀ ਕੋ = ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਣੁ = ਬਲ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਤਾਣੁ = ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਗਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ

ਜ਼ਰੂਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ।

ਗਾਵੈ ਕੋ ਦਾਤਿ; ਜਾਣੈ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਕੋ = ਕੋਈ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨੀਸਾਣੁ = ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਪੁੱਤ, ਧਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿਕ ਦਾਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੈ = ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਗਾਵੈ = ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਗੁਣ ਵਡਿਆਈਆ ਚਾਰ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਕੋ = ਕੋਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗਾਵੈ = ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ, ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰ = ਸੁੰਦਰ ਵਡਿਆਈਆ, ਆਚਾਰ = ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਚਰਨ ਕਰਤਬ ਆਦਿਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਵਿਦਿਆ ਵਿਖਮੁ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਕੋ = ਕਈ ਵਿਦਿਆ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਖਮੁ = ਕਠਿਨ ਵਿਦਿਆ ਦੁਆਰਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨੀ ਵਿਖਮੁ = ਕਠਿਨ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗ - ਸਿੱਖਿਆ, ਕਲਪ, ਨਿਰੁਕਤ, ਜੋਤਿਸ਼, ਪਿੰਗਲ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ ਤਦ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਖਮੁ = ਕਠਿਨ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਗਾਵੈ = ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਸਾਜਿ ਕਰੇ ਤਨੁ ਖੋਗ॥

ਕੋ = ਕੋਈ ਐਸਾ ਜਾਣ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਵੈ = ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਅਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ ਤਨ = ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜਿ = ਰਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ॥

ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੯੮੯

ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਖੋਗ = ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ :

ਮਾਟੀ ਸਿਉ ਮਾਟੀ ਰਲੀ, ਨਾਗਾ ਉਠਿ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - ੯੦੯

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਜੀਅ ਲੈ ਫਿਰਿ ਦੇਹ॥

ਕੋ=ਕੋਈ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਾਵੈ=ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੀਅ ਲੈ=ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦੇਹ=ਸਰੀਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਜਾਪੈ ਦਿਸੈ ਦੂਰਿ॥

ਕੋ=ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਗਾਵੈ=ਗਾਉਂਦਾ ਹੋ ਕਿ

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਜਾਪੈ=ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸੈ=ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਗਾਵੈ ਕੋ; ਵੇਖੈ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ॥

ਕੋ=ਕੋਈ ਐਸਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਗਾਵੈ=ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ=ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਭਾਵ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੈ=ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਥਨਾ ਕਥੀ; ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਕਥਨਾ=ਕਥਾ ਦਾ ਕਥੀ=ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ=ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਭਾਵ ਤੋਟਿ=ਘਾਟਾ ਨ=ਨਹੀਂ ਆਵੈ=ਆਉਂਦਾ

ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ; ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਿ=ਕਥਾ ਵਾ: ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਕੋਟਿ=ਕੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਥਿ=ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ 'ਚ ਭੀ ਕੋਟਿ=ਕੋੜਾਂ ਲੋਕ ਕਥਿ=ਕਥਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭੀ ਕੋਟੀ=ਕੋੜਾਂ ਲੋਕ ਕਥਿ=ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਤੋਟਾ=ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਵਾ: ਉਸ ਦੀ ਕਥਨੀ ਦਾ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ :

ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਕੋ ਕਰੰਤ ਪਾਠ ਪੇਖੀਐ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੭)

ਕਬੀਰ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਰਿ ਮਸੁ ਕਰਉ ਕਲਮੁ ਕਰਉ ਬਨਰਾਇ॥

ਬਸੁਧਾ ਕਾਗਦੁ ਜਉ ਕਰਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਨੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੮

ਦੇਦਾ ਦੇ; ਲੈਦੇ ਥਕਿ ਪਾਹਿ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਤਾਂਈ ਰਿਜ਼ਕ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਦਾ=ਦੇਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੈਦੇ=ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਥਕਿ=ਹਾਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਾਹਿ=ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ :

ਬਾਰਿਕ ਵਾਂਗੀ ਹਉ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮੰਗਾ॥

ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗਾ॥

ਅੰਗ - ੯੯

ਸਰਬੇ ਜਾਚਿਕ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਅਪੁਨੈ ਬੀਚਾਰ॥

ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਜਾਚਹਿ ਪ੍ਰਭ ਨਾਇਕ

ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਭੰਡਾਰ॥

ਅੰਗ - ੫੦੪

ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ; ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ॥

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੁਗਾਂ ਅਤੇ ਜੁਗੰਤਰਿ=ਜੁੱਗਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵ ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ, ਕਲਜੁਗ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਦਿਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਖਾਹੀ=ਖਾਹਸ਼ਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਖਾਹਿ=ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੁੱਗਾਂ

ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਖਾਹੀ=ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਹੈ ਭਾਵ ਮੇਟਣ ਯੋਗ ਹੈ) ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਹਿ=ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਥਵਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਹੀ=ਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਹਿ=ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਜੁੱਗਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਖਾਹੀ=ਖਾਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਖਾਹਿ=ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅਨੰਦ ਮੁੱਕਣਾ ਨਹੀਂ।

ਹੁਕਮੀ; ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ॥

ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪ ਭਾਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ=ਭਾਣੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਤੋਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਹੁਕਮੀ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਭਗਤੀ, ਗਿਆਨ, ਸ੍ਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ, ਤੱਤ ਤੂੰ ਦਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ; ਵਿਗਸੈ ਵੇਪਰਵਾਹੁ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੇਪਰਵਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਵਿਗਸੈ=ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੇਪਰਵਾਹ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਦੇ ਗਮਗੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਥਵਾ ਜੋ ਜੀਵ ਵੇਪਰਵਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਗਸੈ=ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਵੇਪਰਵਾਹ, ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੇਪਰਵਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਸਰੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਭਾਵ : ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੌਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇ ਕਥਨ ਵਾਲਿਆ ਤੋਂ ਕਥਨ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਕਥਾ ਦਾ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਿੱਛੇ ਬੇਅੰਤ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਬੇਗਿਣਤ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੋੜਾਂ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ, ਪਰ ਕਥਾ ਦਾ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਚਲਾ ਕੇ ਸਦਾ ਵੇਪਰਵਾਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਖੇਪ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....'

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ

ਮਨ ਦੀਆਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਅੰਤਰ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਜਾਨਣਾ। ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਫਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਚਲਦੇ ਹੋ, ਸਫਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਅੰਤਰ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਅੰਤਰ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਰ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ, ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ, ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦਰਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਕੁਝ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਆਮ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਵਡਭਾਗੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਦੇਵਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਵੱਡਾ ਉਹ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹੱਲ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਤ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੫

ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ, ਤੁਹਾਡੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੀ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੰਤ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝੋ, ਇਹ ਸੋਚੋ, ਉਸ ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਿਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅਨੰਤ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦੀ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਹੀ ਸੂਖਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਾਹਿਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਾਹਿਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਚੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਭਾਗ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਹਿਤ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਪਰੋਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਅਖਾਣ, ਉਕਤੀ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੀਤੀ ਵਚਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ।

ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਅੰਦਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਚੇਤਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕੇਵਲ ਚੇਤਨ ਮਨ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਬਾਹਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਲ ਮੇਲ ਬਿਠਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਓਥੇ ਗਿਆਨ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਅਰਥ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰੁਖੇ ਹੋਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਣੀ ਆਦਿ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਹਉਮੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਇਹ ਸਮਰੂਪਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਹਉਮੈ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਕਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਦੇਖੀਏ ਹਉਮੈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵਰਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਬੇਵਕੂਫੀ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੀ ਹਉਮੈ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਠਾਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਦੇ ਭਾਗ

ਹਉਮੈ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਾਤਾਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਹਨ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲੀਅਤ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੋਖ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੋਖ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ, ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੁਆਰਥ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਹਉਮੈ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਚਲਾ ਸਕੇ। ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਖਾਸ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਜਾਓ, ਹਉਮੈ ਵਧਾਉਂਦੇ ਜਾਓ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਦਿੰਦੇ ਜਾਓ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਓ ਕਿ ਹਉਮੈ ਵਧਦੀ ਜਾਏ, ਬੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲੋ ਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਸੌਂਦੇ ਹੋ, ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭਾਗ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਢਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਧ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਤੇ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ ਦੀਵਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਢਕਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਅਲੋਪ ਹੈ, ਡੁੱਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਅਚੇਤ ਮਨ ਹੈ ਜਾਂ ਅਰਧ ਅਚੇਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਅਰਧ ਅਚੇਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (subconscious) ਪਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਹੁਣ

ਸਭ ਕੁਝ ਅਚੇਤ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Unconscious) ਅਚੇਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਚੇਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣਾ ਇਸ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣਾ, ਉਘਾੜਣਾ, ਉਹ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਅਨੰਤ ਪੁਸਤਕਾਲਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਉਸਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਆਏ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਦੂਸਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਬੜੀ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਜਾ ਕੇ, ਡੂੰਘੇ ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੈਰਾਂ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੱਕ ਆਮ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਬੈਠੋ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਸ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਦਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕ ਮਾਤਰ ਯੰਤਰ ਹੈ, ਹਥਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬੰਧਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ, ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਕੇ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਨੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ, ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦੇਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਕਲਪਨਾ ਉਸਦੀ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਤਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਹੁਣ ਹੈ ਐਸ ਸਮੇਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੇਖੋਗੇ, ਘੋਖੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇਖ ਸਕੋਗੇ। ਇਸ ਉਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕਈ ਮਾਰਗ ਸ਼ਿਲਾ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੈ ਉਤਮ ਚੇਤਨਤਾ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ। ਅਸੀਂ

ਸਾਰੇ ਮਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਈਸਾ ਜੀ ਮੋਜ਼ਿਜ਼, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਾਂ ਬੁੱਧ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸਾਡੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਮਹਾਨ ਸੀ, ਮਹਾਨ ਬਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਨੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਨੰਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ।

ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਵੇ ਸੁਪਨ ਹੋਵੇ, ਨੀਂਦਰਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ, ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਕੇ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮਨ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਓ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਕੇਵਲ ਜੋਗੀ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਕੇਵਲ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਬਹੁਤ ਠੋਸ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਨਿੱਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਠੋਸ ਇਕਾਗਰਤਾ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਉਸ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ ਠੀਕ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਸਹੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕਰੋ, ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਜੀਵ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਓ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਚੌਕਸ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਅਚੇਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭੋਗੀ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ ਹੋ, ਜੋਗੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਭੋਗੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭੋਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਜੰਗੀ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਇਕ ਭੋਗੀ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਖਾਓ, ਖਾਣੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕੀ ਰੰਗ ਹੈ, ਕੀ ਸੁਆਦ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ, ਬੇਧਿਆਨੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਖਾਓ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਆਦ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ, ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਖਾਓ, ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋ। ਅਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਹੈ, ਫਰਕ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰਕ ਹੈ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਕਰਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਅਚੇਤ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਅਚੇਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਚੇਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਮਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਅਚੇਤ ਮਨ ਨਾ ਹੀ ਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚ, ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਹਫ਼ਤਾ-ਦਫ਼ਤੀ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਮਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਪਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਸਦਾ ਹੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਢੂੰਡਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਹਲਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਮਨ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ, ਸੋਚ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਸਮਵੇਗਾ, ਗੱਲ ਕੀ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਅਧ੍ਰਾਕ ਤੇ ਅਕਰਮਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸੂਚਨਾ, ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸਭ ਫਿਲਟਰ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਸਭ ਕੁਝ ਛਾਨਣਾ ਨਿਤਾਰਨਾ, ਉਹ ਨਿਤਾਰ ਹੈ ਸਮਾਂ; ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਝੱਟਪੱਟ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਾਹਰੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ, ਨਹੀਂ ਛਾਣਦੇ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਫਿਲਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਫਿਲਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਫਲ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੱਧ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਮੇਥੀ

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਅਨਮੋਲ ਦੇਣ - ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਥੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਸਾਲੇ ਜਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ-ਭਾਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਥੀ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਦਵਾਈ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਅਨਮੋਲ ਦੇਣ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

1. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਪੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਲਈ ਦੁੱਧ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਥੀ, ਸਤਾਵਰ, ਬਿੰਦਾਰੀ ਕੰਦ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਕਰੇ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਚਮਚਾ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਲੈਣ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਪੂਰਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਆਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ 16-17 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਛਾਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਚਮਚਾ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3. ਜੇਕਰ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੋਸ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਣ ਜਾਂ ਵਾਲ ਗਿਰਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਝੜ ਕੇ ਸਿਰ ਗੰਜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਚਮਚ, ਲੋਹ ਭਸਮ ਸੇ ਪੁਟੀ ਇੱਕ ਰੱਤੀ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਤਿੰਨ ਚਮਚ ਚਵਨਪ੍ਰਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਖੁਰਾਕ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਖਾਵੇ, ਮੇਥੀ ਰਗੜ ਕੇ ਵਾਲਾਂ ਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਲੇਪ ਕਰੇ। ਲੇਪ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਭਰਿੰਗ ਰਾਜ ਤੇਲ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਲੋ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫੈਦ ਹੋਏ ਵਾਲ ਕਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗਰਾਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਰੇ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੀ ਸੋਜ ਤੇ ਟਾਂਸਲ ਜੈਸੇ ਰੋਗ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

4. ਮੇਥੀ ਦੀ ਭਾਜੀ ਜਾਂ ਸਾਗ ਵਾਯੂਨਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਹ ਗਠੀਆ, ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਧਰੰਗ ਅਤੇ ਰੀਂਗਣ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਸਾਗ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ ਜਾਂ ਗੈਸ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

Subscription form

(ਇਥੋ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

with in India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual Membership	2500/-
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/470		
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1270		
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2470		
life	Rs.2000/2020		Life Membership	25000/-

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ☐

ਫਰਵਰੀ ☐

ਮਾਰਚ ☐

ਅਪ੍ਰੈਲ ☐

ਮਈ ☐

ਜੂਨ ☐

ਜੁਲਾਈ ☐

ਅਗਸਤ ☐

ਸਤੰਬਰ ☐

ਅਕਤੂਬਰ ☐

ਨਵੰਬਰ ☐

ਦਸੰਬਰ ☐

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....

.....Phone.....

E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

5. ਉਲਟੀ, ਬੁਖਾਰ, ਖਾਂਸੀ, ਸਵਾਸ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਵਾਸਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਘਿਉ, ਵਿਚ ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਭੁੰਨਿਆ ਚੂਰਣ, ਬਰਾਬਰ ਗੁੜ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਹ-ਪੰਜਾਹ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਲੱਭੂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਲੱਭੂ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਹਾਂਯੋਗ ਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਦੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਮਰ ਦਰਦ, ਵਾਯੂ ਦੇ ਦਰਦ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਹੀਂ ਦੇ ਕੱਪ ਵਿਚ ਮੇਥੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਬਰੀਕ ਚੂਰਨ ਮਿਲਾ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਰੋੜ, ਪਤਲੇ ਦਸਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੇਟ ਦਰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰੰਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

6. ਮੇਥੀ ਦਾ ਸੇਵਨ ਮਧੂਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ), ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੇਥੀ ਦੀ ਭਾਜੀ ਦਾ ਰਸ ਦਸ ਤੋਲੇ ਵਿਚ ਦੋ ਚੁਟਕੀ ਸਫੈਦ ਕੱਬੇ ਦਾ ਚੂਰਨ ਇੱਕ ਚੁਟਕੀ, ਰਾਈ ਦਾ ਚੂਰਣ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਗਨਾਸ਼ਿਆ ਗੁੰਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਖੂਨ ਵਿਚ ਇੰਨਸੂਲੀਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਲੀ ਸੂਰਜਤਾਪੀ ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ ਵੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮਧੂਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਨੂੰ ਅਸਚਰਜਨਕ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ 50 ਗ੍ਰਾਮ ਮੇਥੀ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਰਸ 70 ਗ੍ਰਾਮ, ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦੇ ਦਸਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਦਾਲ ਦੀ ਖਿੱਚੜੀ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਲੂਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਖਾਵੇ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬੱਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ		155/-	235/-
270/-			
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	80/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੩	100/-	100/-	110/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	
8. ਚਉਥੇ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੇ	55/-	60/-	70/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੰਬਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-
16. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ		100/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		
20. ਪਵਿਤਰ ਪ੍ਰੇਮ	25/-		
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਡਮਾਜਰਾ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਜੂਨ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 23 ਜੂਨ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਰੈਣ ਸਬਾਈ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ) ਵਿਖੇ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਤੱਕ ਹੈ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰਾਇਜ਼ਡ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੋਸਟ ਵਾਲੇ ਲਿਫਾਫੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰਿਨਿਊਵਲ ਡੇਟ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹ੍ਹਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੇ।

22. ਵੈ ਸਾਖੀ	10/-	10/-	5/-
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-		
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	
25. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-	
26. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-		
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-		
32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-		
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	25/-		
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-		
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-		
37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-		
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-		200/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-		
41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-		
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-		
43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-		
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-		
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-		
46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-		
47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-		